

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra krizového řízení

Přístup Evropské unie a NATO k boji proti dezinformacím

Bakalářská práce

The approach of the European Union and NATO to fight disinformation

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

plk. Mgr. Kristýna HOLUBOVÁ

AUTOR PRÁCE

Michal GRABOVSKÝ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 13. března 2024

.....
Michal GRABOVSKÝ

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat plk. Mgr. Kristýně Holubové za její milé vedení a přínosnou zpětnou vazbu při psaní bakalářské práce. Dále děkuji své manželce za její podporu a trpělivost a svojí sestře za motivaci k celoživotnímu vzdělávání.

ANOTACE

Tato práce se zabývá přístupem Evropské unie a Severoatlantické aliance v boji proti dezinformacím. V rámci tématu je teoreticky popisován pojem dezinformace a s ním spojené fenomény. Je zkoumán vývoj strategií a koncepcí obou mezinárodních společenství, včetně učiněných opatření a činnosti konkrétních institucí sloužících k boji proti dezinformacím. Specifikem této práce je zjištění úrovně znalostí a odolnosti u příslušníků bezpečnostních sborů ve srovnání s osobami z civilní sféry. Dále praktická část prověřuje zkušenosti respondentů s dezinformacemi a také jejich kontakt s preventivně-vzdělávacími materiály. Taktéž je zkoumána obecná spokojenost s aktivitami odpovědných subjektů proti dezinformacím.

KLÍČOVÁ SLOVA

EU * NATO * dezinformace* fake news * propaganda * hybridní hrozby * hybridní válka * odolnost * občanská společnost * příslušníci bezpečnostních sborů

ANNOTATION

This thesis deals with the approach of the European Union and the North Atlantic Treaty Organization in the fight against disinformation. Within the scope of the topic, the concept of disinformation and related phenomena are theoretically described. The development of the strategies and concepts of both international communities is examined, including the measures taken and the activities of specific institutions which are used to combat disinformation. The specificity of this thesis lies in determining the level of knowledge and resilience among members of the security forces in comparison to individuals from the civilian sphere. Furthermore, the practical part examines the respondents' experience with disinformation and their encounter with preventive-educational materials. General satisfaction with the activities of responsible subjects against disinformation is also investigated.

KEYWORDS

EU * NATO * disinformation * fake news * propaganda * hybrid threats * hybrid warfare * resilience * civil society * members of security forces

Obsah

Úvod.....	8
1 Vymezení základních pojmů	11
1.1 Dezinformace	11
1.2 Misinformace.....	14
1.3 Hoax.....	15
1.4 Fake news.....	16
1.5 Konspirační teorie	18
1.6 Propaganda	20
1.7 Hybridní válka	22
1.8 Hybridní hrozby	24
1.9 Odolnost.....	26
2 Činnost EU a NATO v boji proti dezinformacím	28
2.1 Obecná východiska bezpečnosti EU a NATO	28
2.2 Přístup EU k boji proti dezinformacím	30
2.3 Stručná historie aktivit EU proti dezinformacím.....	30
2.4 Evropská služba pro vnější činnost (EEAS).....	35
2.5 Pracovní skupina pro strategickou komunikaci – divize východ (ESTF).....	35
2.6 Skupina odborníků na vysoké úrovni (HLEG)	36
2.7 Kodex zásad boje proti dezinformacím	36
2.8 Akt o digitálních službách (DSA).....	39
2.9 Evropská skupina regulačních orgánů pro audiovizuální mediální služby (ERGA).....	41
2.10 Evropská observatoř digitálních médií (EDMO).....	43
2.11 Přístup NATO k boji proti dezinformacím.....	44
2.12 Vývoj strategie NATO v boji proti hybridním hrozbám	45
2.13 Strategická koncepce NATO z roku 2022.....	47

2.14	Platforma NATO-Ukrajina pro boj proti hybridní válce	48
2.15	Společná zpravodajská a bezpečnostní divize NATO (JISD)	49
2.16	Politika kybernetické obrany NATO	49
2.17	Spolupráce EU a NATO v boji proti dezinformacím	51
2.18	Evropské centrum pro boj proti hybridním hrozbám (Hybrid CoE).....	51
3	Praktická část.....	53
3.1	Stanovení hypotéz	53
3.2	Použité metody a postupy	56
3.3	Výsledky výzkumného šetření.....	57
3.4	Závěr a navržená řešení	60
	Závěr.....	62
	Seznam použitých zdrojů	65
	Seznam grafů.....	75
	Seznam příloh	76

Úvod

Žijeme v informační době a moderní člověk nebyl nikdy v minulosti běžně vystavováno takovému množství informací jako je dnes. V poslední době možná otřepaná fráze, přesto patří toto sdělení na první řádky úvodu této bakalářské práce. Smyslem práce je totiž pojmenovat a objasnit problémy, které se vyskytují v současné informační době a jsou spjaty se zkreslováním informací, manipulací a vyvoláním emocí směřujících ke změně chování osob. Tyto problémy nejsou novým jevem, stejně jako techniky spojené s úmyslným pokřivením informací nebo úplným popřením pravdy tu byly tak nějak vždy¹. Bohužel vliv a význam informací analogicky vzrostl s vývojem nových médií². Ruku v ruce s dostupností technologií a internetem se zvyšuje dosah, rychlost a množství informací působících na běžné obyvatele. Lidská evoluce přirozeně probíhá pozvolným tempem, to samozřejmě platí i pro lidský mozek³, kterému pomalé tempo prospívá⁴. V kontextu informační doby má lidský mozek spoustu slabých míst⁵, která zneužívají státní i nestátní aktéři. Za pomoci různých technik⁶ je na tyto slabiny cíleno, ať už s úmyslem prodat prací prášek nebo ve volbách prosadit nedemokratického kandidáta.

Aktuálně v českém mediálním prostoru stále rezonují hlavně dvě témata – válka na Ukrajině a válka Izraele s teroristickým hnutím Hamás. Můžeme být svědky jiskřivých výroků a debat našich politiků, stejně tak můžeme sami diskutovat s našimi blízkými nebo vyjadřovat svůj názor v internetových diskusích. Co je dále ve spojení s výše uvedenými konflikty zjevné, je obrovské množství různých

¹ Onion, A.; et al. *The Art of War*. Online. 21.8.2018. In: HISTORY.com. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/ancient-china/the-art-of-war> [citováno 2023-9-9].

² Nečas, V. *Nová média*. Online. 31.7.2019. In: BRÁNA Časopis Církve bratrské. Dostupné z: <https://brana.cb.cz/?/clanek?id=213&nazev=nova-media> [citováno 2023-9-9].

³ Blažek, V. *Paleoneurologie – studium evolučních procesů lidského mozku*. Online. CMPSY.cz, 2006. Dostupné z: <https://cmpsy.cz/files/pd/2006/texty/pdf/blazek.pdf> [citováno 2023-9-9].

⁴ Sanjay, G. *Odpočívajte a objevujte. Jak zlepšit výkon mozku v jakémkoli věku?*. Online. In: LIDOVKY.cz, 17.6.2022. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/veda/bystry-mozek-funkce-pamet-odpocinek-vykon-zlepseni-fungovani-mozku.A220614_101545_In_veda_ape [citováno 2023-9-9].

⁵ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: Cpress, 2018. Proč a jak to funguje, p. 77–122. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁶ TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: Proč věříme alternativním faktům*. 1st ed. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. Jak měnit realitu, p. 33–126. ISBN 978-80-271-2014-7.

informací, analýz, statistik, pohledů a názorů na daná témata, která zahrnují zejména nová média.

Válka na Ukrajině má velký dosah na dění v našem regionu, její součástí je také hybridní (resp. informační) válka, která zahrnuje šíření dezinformací a propagandy. Česká dezinformační scéna se v souvislosti s napadnutím Ukrajiny mimo jiné opět vrátila k šíření narativů proti Evropské unii (EU) a Severoatlantické alianci (NATO).⁷

Česká republika se stala členem NATO dne 12. března 1999, tímto dnem jsme vstoupili do organizace, jejímž hlavním účelem je zaručit svobodu svých členů politickými a vojenskými prostředky.⁸ Později, 1. května 2004 jsme se stali členy Evropské unie, která má jako prioritu podporu míru a bezpečnosti v Evropě, hospodářskou a sociální solidaritu a prosperitu členských zemí.⁹ Před vstupem do jmenovaných mezinárodních společenství musela Česká republika složitě prokazovat její sounáležitost s výše uvedenými hodnotami, a zároveň se samotným vstupem zavázala k neustálému směřování k demokratickým hodnotám. Přijetí členství v EU a NATO svobodně volenými zástupci České republiky tak logicky reflektovalo vůli, hodnoty a tendence většiny české společnosti. *Zdá se, že působením dezinformací jsou tyto hodnoty v ohrožení.*

V duchu výše uvedeného je hlavní motivací této bakalářské práce definovat a popsat techniky používané při tvorbě dezinformací, fake news a propagandy. Dále objasnění principů a strategií užívaných při vedení hybridní války. Klíčovým tématem práce jsou pak možnosti a nástroje obrany Evropské unie a Severoatlantické aliance proti dezinformacím a hybridním hrozbám.

V rámci této bakalářské práce není možné obsáhnout celou oblast bezpečnostní politiky, všechny instituce a nástroje využívané EU a NATO v boji proti

⁷ Bezpečnostní informační služba. *Výroční zpráva 2022*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2022-vz-cj.pdf> [citováno 2023-10-27]

⁸ NATO. *A political and military Alliance. North Atlantic Treaty Organization*. Online. Dostupné z: <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> [citováno 2023-11-22].

⁹ Ministerstvo vnitra České republiky. *Evropská unie*. Online. <https://www.mvcr.cz/clanek/evropska-unie.aspx> [citováno 2023-11-22].

dezinformacím. Proto jsou zde vybrány jen ty nástroje a možnosti, které jsou pro splnění účelu práce považovány jako nezbytné.

Praktická část práce je tvořena empirický výzkumem, který je formou výzkumného šetření zaměřen na znalosti, zkušenosti a názory respondentů týkající se dezinformačního působení, prevence a bezpečnostní politiky EU a NATO. Pro zajištění sledovaného záměru je využita kvantitativní metoda strukturovaného dotazníkového průzkumu zaměřeného na uvedenou problematiku. Specifikem dotazníkového výzkumu je rozdělení respondentů do dvou skupin. Jedná se o skupinu příslušníků bezpečnostních sborů a skupinu osob z civilní sféry.

U respondentů z řad bezpečnostních sborů je předpokládána přinejmenším průměrná inteligence a emočně stabilní a konzistentní osobnost. Tato predikce je založena na skutečnosti, že všichni příslušníci bezpečnostních sborů musí podle Zákona o služebním poměru č. 361/2003 Sb. splňovat požadavky na minimální vzdělání a úspěšně absolvovat vstupní psychologické vyšetření. Zároveň je možné z podstaty charakteru jejich zaměstnání předvídat zájem a kladný vztah k bezpečnosti osob obecně a k bezpečnosti České republiky.

S ohledem na výše uvedené konstrukce lze u příslušníků bezpečnostních sborů předpokládat, že výsledná zjištění mohou vypovídat o zaujaté orientaci ve vztahu dezinformací k bezpečnosti. Dále je možné u příslušníků očekávat dobrou odolnost, jakož i pochopení významu dané problematiky a existenci názorů na prevenci a přínos EU a NATO v boji proti dezinformacím.

Cílem výzkumu je tedy zjistit znalosti, zkušenosti a názory respondentů týkající se dezinformačního působení, prevence a bezpečnostní politiky EU a NATO. Výzkum dále sleduje možnost přijetí nebo zamítnutí predikce vyšší úrovně poznání a odolnosti proti dezinformačnímu působení u příslušníků bezpečnostních sborů oproti skupině respondentů z civilní sféry. Výsledky výzkumu jsou souhrnně uvedeny v závěru praktické části této práce.

1 Vymezení základních pojmů

Tato část bakalářské práce je zaměřena na vysvětlení základních pojmů – architekturu a šíření dezinformací, fake news, propagandy a souvisejících úkazů. Jedná se zejména o rozlišení termínů spojených s hybridní válkou a propagandou, vysvětlení podstaty jejich škodlivosti a stručný popis historie.

1.1 Dezinformace

Dezinformace lze jednoduše popsat jako úmyslně lživé nebo zavádějící informace, jejichž účelem je ovlivnění a manipulace příjemce.¹⁰

V České republice vzniklo dne 1.1.2017, v rámci struktury Ministerstva vnitra ČR, Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám (později přejmenované na Centrum proti hybridním hrozbám – CHH). CHH má jako hlavní pracovní náplň analýzu hybridních hrozeb a komunikaci s veřejností.¹¹ Podle CHH jsou dezinformace vědomě nepravdivé informace, které jsou záměrně šířeny státními aktéry nebo jejich odnožemi, proti cizímu státu nebo vůči médiím, jejichž cílem je ovlivnit rozhodování nebo názory adresátů.¹²

Slovo dezinformace je ve veřejném mediálním prostoru poměrně nové, a to z důvodu, že bylo v minulých desetiletích užíváno zejména zpravodajskými službami a jejich agenty. Aktivita s tímto slovem spojené byly ale od nepaměti využívány mnoha vojevůdci a vladaři, kdy měly sloužit zejména k oklamání nepřítele a získání výhody ve válce nebo politickém souboji.¹³

„V angličtině se výraz disinformation poprvé objevil v padesátých letech 20. století. Angličtina však není původním jazykem tohoto slova. Dezinformace má původ v ruském slově dezinformatsiya. Nejranější zmínka pochází z roku 1923, kdy v rámci ruské tajné policie a zpravodajské služby Státní politická zpráva (GPU) vzniklo na

¹⁰ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: Cpress, 2018. Fake news, dezinformace a fámy, Čemu čelíme? p. 8–9. ISBN 978-80-264-1805-4.

¹¹ Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx> [citováno 2024-02.09].

¹² Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Definice dezinformací a propagandy*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2024-02.09].

¹³ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: Cpress, 2018. Fake news, dezinformace a fámy, Čemu čelíme? p. 8–9. ISBN 978-80-264-1805-4.

popud zástupce ředitele Józefa Unszlichta speciální oddělení s úkolem šířit dezinformace v rámci zpravodajských operací.“¹⁴

K tomu, aby byla dezinformace úspěšná, musí být splněno několik podmínek. První je uvěřitelnost informace – musí se zakládat, alespoň částečně, na věrohodných informacích. Dále je důležité, aby se dezinformace dostala k příjemcům více informačními kanály, čímž se zvyšuje její věrohodnost. Při tvorbě dezinformace je také důležité zohlednit kulturní prostředí, ve kterém se bude dezinformace šířit. Například smyšlená obvinění z pálení bible v České republice nebude mít takový dopad jako když bude někdo v Saudské Arábii obviněn z pálení Koránu.¹⁵

Při šíření dezinformací je využíváno několika „slabin“ spočívajících v principech fungování lidského mozku: od sdělení útočících na lidské emoce, při kterých se obvykle odstavuje kritické myšlení,¹⁶ přes tzv. spáčský efekt¹⁷ až po techniky využívané především v prostředí sociálních sítí (nejčastěji reflexive control¹⁸ a efekt informačního zahlcení¹⁹). Důsledkem výše uvedeného nemusí být jen „přetažení“ jedinců na svoji stranu, ale úmyslem dezinformací může být i vytvoření společenské nedůvěry ve vládní aparát, šíření apatie, vytvoření nevoličů a vnitřní rozklad společnosti²⁰.

¹⁴GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: Cpress, 2018. Kde se dezinformace vzaly?, Čemu čelíme? p. 9–10. ISBN 978-80-264-1805-4.

¹⁵ tamtéž

¹⁶ Nutil, P. *Emoce ruší racionalitu*. Online. 4.6.2017. In: kzamysleni.cz. Dostupné z: <https://www.kzamysleni.cz/emoce-rusi-racionalitu/> [citováno 2023-11-15].

¹⁷ Kašpárek, M. *Proč jdeme ve stádu i za volem?*. Online. 1.7.2010. In: psychologie.cz. Dostupné z: <https://psychologie.cz/proc-jdeme-ve-stadu-i-za-volem/> (accessed Dec 10, 2023).

¹⁸ Kowalewski, A. *Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War*. Online. 1.2.2017. In: Georgetown Security Studies Review. Dostupné z: <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/> [citováno 2023-12-06].

¹⁹ Drábková, K. *Informační přetížení. Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy*. Online. In: nkp.cz. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/publ/ktd/00000/33/000003317.htm> [citováno 2023-12-08].

²⁰ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news dezinformacích a manipulacích!!!*, 1.st ed.; Cpress: Brno, 2018. Proč a jak to funguje, Proč nevěříme médiím?, pp 107–108. ISBN 978-80-264-1805-4.

Další způsoby, jakými je podporována věrohodnost dezinformačních tvrzení, jsou vyjádření různých odborníků a expertů.²¹ Často se přitom stává, že tyto osoby ani nejsou kompetentní se k věci oficiálně vyjadřovat nebo jsou jejich tvrzení v přímém rozporu se stanoviskem odborné autority či odpovědné instituce.²² Na dezinformační scéně dochází k paradoxní situaci, kdy se jednotlivci na jedné straně rozhodují a zauímají postoje podle rad a názorů ze svého okolí, než podle doporučení vědeckých a odborných autorit,²³ ale na druhé straně jsou adorováni pochybní odborníci a experti s nízkým morálním kreditem.²⁴ Svůj podíl na této iracionalitě má zřejmě „pěstování“ sociálních bublin, čemuž přispívá prostředí sociálních sítí²⁵ a také psychologický jev konfirmačního zkreslení.²⁶

Průzkum Národního institutu pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik z roku 2023, ve kterém byli profilováni příznivci a odpůrci konspirativních teorií, ukázal, že 58 % z celkového počtu dotazovaných se při rozhodování, zda mají věřit nějaké informaci, spíše spoléhá na názory lidí ve svém okolí.²⁷

Zdroj dezinformací je cíleně utajován, falšován nebo není vůbec uveden. Velká část obsahu dezinformačních platforem, se může zakládat na faktech, ale ta jsou

²¹ TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: Proč věříme alternativním faktům*. 1.st ed. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. Návod na propagandu, Co se děje a co dělat, p. 185–186. ISBN 978-80-271-2014-7.

²² Evropské sdružení akademií věd ALLEA. *Fakt, nebo fake? Jak čelit vědeckým dezinformacím*. Diskusní dokument ALLEA. Online. květen 2021, no. 5. [citováno 2024-02-14], p. 17. DOI: 10.26356/fact-or-fake. Dostupné z: <https://allea.org/wp-content/uploads/2022/03/Fact-or-Fake-DP-Czech-final.pdf>.

²³ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1.st ed. Brno: CPress, 2018. Zpochybňujeme experty a zároveň jsme každý expertem, Proč a jak to funguje, p. 108–110. ISBN 978-80-264-1805-4.

²⁴ Dohnalová, A. *Lži o covidu, válce či vládě. Toto jsou nejvýraznější tváře české dezinformační scény*. Online. 11.5.2023. In: Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ceska-dezinformacni-scena/r~bbccc184eb5111edb1f50cc47ab5f122/> [citováno 2024-02-15].

²⁵ TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: Proč věříme alternativním faktům*. 1.st ed. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. Manipulace a internet, Jak měnit realitu, p. 122–124. ISBN 978-80-271-2014-7.

²⁶ Evropské sdružení akademií věd ALLEA. *Fakt, nebo fake? Jak čelit vědeckým dezinformacím*. Diskusní dokument ALLEA. Online. květen 2021, no. 5. [citováno 2024-02-14], p. 12. DOI: 10.26356/fact-or-fake. Dostupné z: <https://allea.org/wp-content/uploads/2022/03/Fact-or-Fake-DP-Czech-final.pdf>.

²⁷ Pika, T. *Nezájem o společenskou dění a o politiku. Výzkum odhalil v české společnosti šest procent apatických*. Online. 27.7.2023. In: iROZHLAS.cz. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spolecnost-neduvery-vyzkum-apaticti-syri-politika_2307270626_pik [citováno 2024-02-15].

obvykle uváděna ve vymyšleném nebo zkresleném kontextu. Tímto dezinformace nabývají dojmů věrohodnosti. Nebezpečí je také v tom, že dezinformační obsah nemusí útočit na autoritu např. jednoho konkrétního politika nebo politické strany, ale často způsobuje nedůvěru vůči médiím jako takovým, vůči politickému systému nebo samotné demokracii.²⁸

Další nebezpečnost dezinformací akcentuje dostupnost tzv. deepfake technologií a obzvláště jejich zneužití v politickém boji.²⁹ V parlamentních volbách na Slovensku v roce 2023 bylo dva dny před samotnými volbami zveřejněno relativně nekvalitní deepfake video fiktivního rozhovoru opozičního kandidáta Michala Šimečka s novinářkou Monikou Tódovou. Obsah tohoto rozhovoru měl za cíl Michala Šimečka zdiskreditovat a nařknout ho z urážky voličů. Přestože se jednalo o velmi nekvalitní video (pouze fotografie obou aktérů) s nekvalitně syntetizovanou zvukovou stopou, které bylo ihned označeno odborníky a policií jako falešné, tak bylo během dvou dnů více než sto tisícrát sdíleno a velmi pravděpodobně ovlivnilo výsledky voleb. Nutno podotknout, že byl toho času Michal Šimečka považován za prozápadního politika podporujícího Ukrajinu a dotyčné video se začalo šířit od politiků známých svými sympatiemi a vazbami k Ruské federaci.³⁰ Tato kauza ukazuje dostupnost a jednoduchost produkce dezinformací, a zároveň sílu této bezpečnostní hrozby.

1.2 Misinformace

V souvislosti s dezinformacemi se můžeme také setkat pojmem *misinformace* (taktéž misinformace). Česky by se tento výraz dal přeložit jako fáma. S dezinformacemi je pojí nepravdivý nebo zavádějící obsah. Je zde ale velký rozdíl v jejím šíření. Dezinformace se šíří s vědomím jejího původce, že se jedná o lež. Oproti tomu misinformace se šíří bez vědomí, že se jedná o lež nebo polopravdu, kdy se může jednat o klasické „drby“. Cílem není nikoho úmyslně

²⁸ Ministerstvo vnitra ČR. *Definice dezinformací a propagandy*. Online. In: mvcr.cz. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2023-12-02].

²⁹ Zavadilová, Z. *Trendy v hlubinách deepfake videí*. Online. 17.2.2020. In: Zvolši.info. <https://zvolši.info/2020/02/17/deepfake/> [citováno 2023-02-15].

³⁰ Sólumos, K. *Deepfake video, ktoré zasiahlo do predvolebnej kampane, šírili Harabin aj Marček. Bolo súčasťou väčšieho plánu?*. Online. 2.11.2023. In: Investigatívne centrum Jána Kuciaka. Dostupné z: <https://icjk.sk/280/Deepfake-video-ktore-zasiahlo-do-predvolebnej-kampane-sirili-harabin-aj-marcek-bolo-sucastou-vacsieho-planu> [citováno 2024-02-15].

obelhat, ale spíš na sebe upozornit, vyprávět zajímavou historku „kamaráda svého kamaráda“ apod.³¹

Tyto nesprávné nebo zavádějící informace nejsou šířeny systematicky, ani s úmyslem ovlivnit rozhodování nebo názory jejího příjemce. Přesto mohou misinformace, jestliže jsou šířeny ve velkém rozsahu a bez správné opravy, vést ke stejnému výsledku, jako dezinformace.³²

1.3 Hoax

Slovo hoax vychází z anglického hocus, které znamená „podvod“ nebo „klamat“. Samotné hocus je zkratkou čarovného renesančního zaříkávadla hokus pokus.³³

V současnosti se jako hoax označuje úmyslně vytvořená falešná poplašná zpráva, která je nejčastěji zasílána formou tzv. řetězových zpráv, ať už cestou sociálních sítí, různých diskusních fór a skupin anebo neklasičtěji emailem.³⁴

Hoax zpravidla obsahuje informace o urgentním nebezpečí, falešné prosby o pomoc, citově manipulativní sdělení, upozornění na ohrožení virem nebo jen zábavnou nadsázku. Všechny hoaxy mají společný jeden znak – nabádají na další sdílení a rozesílání.³⁵

Problémem je samotná podstata hoaxy, kterou je podvod. Hoax skrytě vytváří, stejně jako dezinformace a misinformace, smyšlený obsah, který je zasazen do věrohodného a emočně působícího kontextu. Díky tomu se vytrácí hranice mezi pravdou a lží, vzniká informační chaos a klesá obecná důvěra a důvěryhodnost.³⁶

³¹ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. Fake news, dezinformace a fámy, Čemu čelíme?, p. 8. ISBN 978-80-264-1805-4.

³² Ministerstvo vnitra České republiky. *Definice dezinformací a propagandy*. Online. In: mvcr.cz. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2023-12-02].

³³ ResearchWriter.cz *Postfaktická éra: hoax a fake news*. Online. 12.2.2022. Dostupné z: <https://www.researchwriter.cz/2022/02/12/postfakticka-era-hoax-a-fake-news/> [citováno 2023-12-15].

³⁴ Sekal, M. *Co je to hoax? A proč se posílá?*. Online. 28.8.2020. In: avast.com. <https://www.avast.com/cz/besafeonline/blog/co-je-to-hoax-a-proc-se-posila/> [citováno 2023-12-15].

³⁵ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. Hoaxy, Doba internetová, p. 45. ISBN 978-80-264-1805-4.

³⁶ ResearchWriter.cz *Postfaktická éra: hoax a fake news*. Online. 12.2.2022. Dostupné z: <https://www.researchwriter.cz/2022/02/12/postfakticka-era-hoax-a-fake-news/> [citováno 2023-12-15].

1.4 Fake news

Fake news – v doslovném překladu „falešné zprávy“ je v posledních letech hodně používaný termín, který cambridžský slovník definuje jako „*nepravdivé příběhy, které vypadají jako zprávy, šířené na internetu nebo pomocí jiných médií, obvykle vytvořené za účelem ovlivnění politických názorů nebo jako vtip*“.³⁷ Přesto, že problém fake news je ve společnosti akcentován a uvědomován na soukromé, státní a mezinárodní úrovni, neexistuje dosud jednotná definice toho, co je to fake news.³⁸

Ondřej Cakl, analytik Transparency International – Česká republika, o.p.s. uznává, že slovo fake news má široký význam, ve kterém jsou zahrnuty i smyšlené zprávy, jejichž účelem je pobavit nebo poukázat na obecný problém, jako je tomu v případě satiry či parodie. V užším slova smyslu ale fake news od satiry a parodie odlišuje několika znaky:

1) Ten, kdo falešnou zprávu zveřejňuje, nedává najevo, že je smyšlená a ten, kdo zprávu čte, ji jako smyšlenou nevnímá. Šířitelé fake news obvykle zdůrazňují, že publikují pravdivé informace, o nichž údajně jiná média nepíší.

2) Smyslem šíření fake news, jakožto dezinformací, je hlavně poškození důvěry ve standartní informační zdroje a standartní výklad reality. Toto pojetí fake news v sobě zahrnuje také dezinformace a některé hoaxy. Dezinformace je tedy spíše jednotkou, stavebním prvkem fake news, a to účelově vymyšlenou nepravdivou informací. Právě účelovost a vědomost nepravdy a jejího záměrného šíření odlišuje fake news od zavádějící nebo chybné zprávy.³⁹

Může se zdát, že fake news je něco nového, co přišlo až s rozvojem nových médií, ale není tomu tak – stejně jako dezinformace, jsou fake news součástí společnosti

³⁷ Cambridge University Press & Assessment. *Meaning of fake news in English*. Online. In: Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fake-news> [citováno 2024-01-15].

³⁸ Oukropec, J. *Bránit ČR před fake news? Začneme s definicí*. Online. 3.2.2021. In: European Journalism Observatory. Dostupné z: <https://cz.ejo-online.eu/6549/etika-a-kvalita-zurnalistiky/branit-cr-pred-fake-news-zacneme-s-definici> [citováno 2024-01-16].

³⁹ Cakl, O. *Dezinformace, fake-news, bulvární zpráva*. Online. 4.11.2019. In: TRANSPARENCY INTERNATIONAL Česká republika. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/dezinformace-fake-news-bulvarni-zprava/> [citováno 2024-01-16].

prakticky od doby vzniku médií. Klamné zprávy se podle Mcintyra začaly objevovat už koncem středověku, kdy byl jejich velkým mezníkem vznik knihtisku v polovině 15. století.⁴⁰

Jako historický příklad demonstrující nebezpečí fake news lze použít případ zneužití politického pamfletu s názvem *Rozhovory v pekle* mezi Machiavellim a Montesquieum z roku 1864 od francouzského satirika Maurice Jolyho. Pamflet byl, prostřednictvím podobenství o ďábelském spiknutí přímo v pekle, namířen proti Napoleonovi III a jeho politickým ambicím. Text pamfletu se později dostal k německému antisemitovi Hermanovi Goedschemu, který v něm změnil postavy – účastníci spiknutí byli Židé, kteří chtěli ovládnout svět už v nadcházejícím století. Upravené dílo se zpočátku sedmdesátých let 19. století dostalo do Ruska, kde se ho zmocnila tajná policie Ochranka, která byla původně zřízena za účelem ochrany cara proti politickým teroristům. Ochrance se antisemitismus zrovna hodil, neboť sílící liberální opozice sympatizovala s Židy, na které se zároveň daly svést aktuální ruské problémy. Proto Ochranka dílo dále upravovala, rozšiřovala a používala k propagandistickým účelům. V roce 1897 byl původní pamflet přetvořen až do podoby spisu zvaného *Protokoly sionských mudrců*. Tento text je prakticky kompletně vylhaný, přesto byl přeložen do bezpočtu jazyků a stal se jedním z výchozích bodů nacistické propagandy při obhajobě holokaustu. V současnosti tím palestinské teroristické hnutí Hamás obhájí útoky proti izraelským civilistům.⁴¹

Tento smutný příklad je zhmotněním tvrzení Petry Vejvodové a Miloše Gregora, kteří spatřují nebezpečnost fake news předně v tom, že vznikají se záměrem oklamat nepřítele nebo zmanipulovat obyvatelstvo. Obvyklými autory mohou být vlády různých zemí, které využívají fake news k ovlivnění vlastního obyvatelstva nebo politického dění na území státu. Běžným schématem tvorby dezinformací a fake news je jejich vznik v méně známých a neprověřených médiích, odkud jsou

⁴⁰ MCINTYRE, Lee C. *Post-truth*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2018. Did Postmodernism Lead to Post-Truth?, p. 97-98. ISBN 978-026-2535-045.

⁴¹ TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: Proč věříme alternativním faktům*. 1.st ed. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. Největší fake news, Od Odyssea k Surkovovi, p. 122–124. ISBN 978-80-271-2014-7.

přebírány mainstreamovými médii. K šíření pak dochází prostřednictvím nových i starých médií – tedy od tisku přes televizi až po sociální sítě a internetová diskusní fóra. Tato klamná a manipulativní sdělení mohou mít reálný dopad na každodenní život.⁴²

1.5 Konspirační teorie

Evropská komise na svém webu zaměřeném na boj proti dezinformacím výstižně popisuje konspirační teorie jako „*přesvědčení, že určité události nebo situace ve společnosti tajně manipuluje skupina vlivných lidí, kteří mají nekalé úmysly*“.⁴³

Dle zmiňovaného webu Evropské komise mají konspirační teorie zpravidla šest společných charakteristik.

1. Předpoklad existence tajného plánu – spiknutí.
2. Tajný plán je vytvořen skupinou vlivných lidí – konspirátorů.
3. Konspirace je podporována předkládáním „důkazů“.
4. Lživé tvrzení o tom, že se nic neděje náhodou, nic není tak, jak se na první pohled jeví, a vše spolu souvisí.
5. Černobílé vidění světa, který je rozdělen na dobro a zlo.
6. Svalování viny na určité lidi nebo skupinu osob.⁴⁴

Zdánlivě se může jevit existence konspiračních teorií a důvěra v ně jako bagatelní, neškodná záležitost. Tato domněnka je ale nesprávná.

Konspirační teorie o tom, že země je plochá nebo že lidé nikdy nepřistáli na měsíci, pravděpodobně nikomu neublíží, avšak v nedávné minulosti se ukázalo, že tomu tak není vždy. Například šestého ledna 2021 zemřelo zbytečně pět lidí při útoku stoupenců konspirační teorie QAnon na budovu Kongresu USA. Útočníci uvěřili teorii o tom, že světu vládne skupina pedofilních, dokonce satanistických či

⁴² GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. Dezinformace a fake news, Doba internetová, p. 46 - 47. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁴³ Evropská komise. *Jak rozpoznat konspirační teorii?* Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/identifying-conspiracy-theories_cs [citováno 2024-01-16].

⁴⁴ Tamtéž.

kanibalských jedinců řídících mezinárodní obchod s dětmi.⁴⁵ V České republice bylo období „rozkvětu“ různých konspiračních teorií především období pandemie Covidu-19.

Na otázku, proč lidé věří konspiračním teoriím, se lze podívat z několika úhlů. Nejvýznamnější je pravděpodobně rovina psychologická a sociologická.

Spousta lidí si odmítá připustit, že se některé věci dějí pouze náhodně a za vším hledají nějakého hybatele. V případě, že tam žádný není, je domyšlen. Z evolučního hlediska je přirozené, že za náhodnými úkazy vidíme aktivního činitele. Tento způsob myšlení, kdy je reflexivně za náhodnými jevy spatřováno nebezpečí (predátor), nám pomáhal přežít v divočině. Na druhou stranu jsou lidé, které konspirační teorie zdánlivě uklidňují. U některých osob možná mohou skutečně snižovat úzkost, avšak německý výzkum z roku 2021 prokázal opak. Intenzitu stresu a pocitu ohrožení víra v konspirace totiž v lidech umocňovala. Jiná část lidí může hledat v konspiracích svůj osobní smysl – tendenci odlišit se od ostatních, mít výlučné postavení typu „vím něco, co ostatní ne“ apod., popisuje Lenka Příplatková z Filosofického ústavu akademie věd ČR.⁴⁶

Psycholog Jeroným Klimeš uvádí, že skoro každý má nějaké sklony k paranoi. Ve stresových a extrémních situacích mohou lidé propadat konspiračním teoriím a vysvětlovat si složité věci jednou příčinou. Takové teorie primitivního vysvětlení složitého světa mohou u někoho zesilovat paranoidní tendence, které jsou normální a běžné.⁴⁷

Konspirační teorie i ty zdánlivě nevinné nebo absurdní jsou nebezpečné, neboť poskytují živnou půdu pro další, které mohou mít dopady na zdraví jednotlivce i společnosti. „*Konspirace vyjadřují pocit ztracenosti či bezmoci. Všichni v takové*

⁴⁵ Novák, M. *Trump jako hrdina boje proti satanistům a pedofilům. Co hlásá konspirace tajemného Q.* Online. 11.1.2021. In: Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/co-hlasa-konspiracni-teorie-qanon/r~382caf6c51aa11eb9d470cc47ab5f122/> [citováno 2024-01-17].

⁴⁶ Černoch, V.; et al. *Proč lidé věří konspiračním teoriím a jak tím ohrožují naši demokracii?* Online. 18.3.2022. In: Akademie věd České republiky. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/socialne-ekonomicke-vedy/Proc-lide-veri-konspiracnim-teoriim-a-jak-tim-ohrozuj-nasi-demokracii/> [citováno 2024-01-17].

⁴⁷ Novák, M. *Trump jako hrdina boje proti satanistům a pedofilům. Co hlásá konspirace tajemného Q.* Online. 11.1.2021. In: Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/co-hlasa-konspiracni-teorie-qanon/r~382caf6c51aa11eb9d470cc47ab5f122/> [citováno 2024-01-17].

situaci hledáme, jak se ukotvit. Pokud současný systém tlačí někoho do bezmoci, je logické, že konspirace mu začnou dávat smysl,“ upozorňuje Marie Heřmanová.⁴⁸ Lidé, kteří podléhají konspiracím mají zpravidla menší důvěru v instituce, demokratické fungování společnosti a méně chodí volit. Proto by neměly být konspirační teorie vnímány jen jako útok na systém, ale spíše jako varování, že je s naší společností něco v nepořádku.⁴⁹

1.6 Propaganda

Slovo propaganda je vnímáno spíše negativně a ve veřejném prostoru je zmiňováno v záporném kontextu. Původ slova je odvozen z latinského *propagare*, což doslova znamená šířit nebo propagovat. Propaganda v původním neutrálním pojetí tedy znamená šíření nebo propagace konkrétních myšlenek nebo věcí. Tento pojem je odvozen z latinského *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*, což byla kontrolní komise pro šíření římskokatolické víry ustanovená Vatikánem v roce 1662. Protože se toho času římskokatolická církev zaměřovala na šíření víry na Americkém kontinentě, kde při svém prosazování vystupovala proti protestantským směrům, slovo ztratilo neutralitu a stalo se negativně vnímaným výrazem.⁵⁰

Centrum hybridních hrozeb Ministerstva vnitra definuje propagandu jako „*systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru*“.⁵¹

Jowett Garth dělí propagandu podle forem na bílou, šedou a černou. Každá z nich má jinou úroveň transparentnosti a věrohodnosti. *Bílá propaganda* uvádí zdroje a pravdivou podstatu sdělení. Cílem je ale manipulace příjemce pomocí zavádějící

⁴⁸ Černoch, V.; et al. *Proč lidé věří konspiračním teoriím a jak tím ohrožují naši demokracii?*. Online. 18.3.2022. In: Akademie věd České republiky. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/socialne-ekonomicke-vedy/Proc-lide-veri-konspiracnim-teoriiim-a-jak-tim-ohrozuji-nasi-demokracii/> [citováno 2024-01-17].

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ GARTH, J., et al. *Propaganda and Persuasion*. 5th ed. London: SAGE Publications Ltd., 2012. What Is Propaganda, and How Does It Differ From Persuasion?, *Propaganda Defined*, p. 2-4. ISBN 978-1-4129-7782-1.

⁵¹ Ministerstvo vnitra České republiky. *Definice dezinformací a propagandy*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2024-01-17].

jednostranné interpretace informací a vlastního hodnocením toho, „co je dobré a co zlé“. Zjednodušeně je cílem bílé propagandy přesvědčit adresáty o své pravdě. *Černá propaganda* má za cíl nejen ovlivnit, ale také oklamat jejich příjemce. Černá propaganda neobsahuje zdroje informací anebo uvádí nedohledatelné původce. Obsah je falešný, používají se lži, klamání a podvody. Stejně jako u dezinformací se úspěch černé propagandy odvíjí od pečlivosti tvůrce a zpracování – propagandista musí zohlednit složení adresátů zprávy, jejich sociální, kulturní složení a politický kontext. V případě odhalení je lež zpravidla odsouzena. Dá se říct, že mistrem této formy byl nacistický ministr pro lidovou osvětu a propagandu Josepha Goebbels, který se ani netajil pragmatickými názory na využití médií a propagandy.⁵²

Šedá propaganda je kombinací prvků bílé i černé propagandy. Zdroj šedé propagandy může, ale nemusí být dobře identifikován, ale pravdivost informací je vždy nejistá.⁵³

Technik propagandy je nespočet. V poslední době se zejména v internetovém prostředí vyskytují propagandistické informace, které využívají:

- 1) Protisystémové narativy či rozdělení na „my a oni“.
- 2) Účelová nebo falešná svědectví.
- 3) Opakovanost zpráv – čím častěji je zpráva vnímána, tím je jí přikládána vyšší pravděpodobnost a váha.
- 4) Využívání různých autorit a expertů – dobře vypadají, mluví a mají renomé.
- 5) Zkreslení historie – použití historických paralel k vysvětlení a odůvodnění aktuálního dění.⁵⁴

⁵² GARTH, J., et al. *Propaganda and Persuasion*. 5th ed. London: SAGE Publications Ltd., 2012. What Is Propaganda, and How Does It Differ From Persuasion?, Forms of Propaganda, p. 17-18. ISBN 978-1-4129-7782-1.

⁵³ BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. 1st ed. Praha: Mladá fronta, 2000. Teorie a praxe dezinformací a tajných mezinárodních her, Teorie černé propagandy, dezinformací a tajných akcí, p. 86. ISBN 80-204-0843-6.

⁵⁴ TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: Proč věříme alternativním faktům*. 1st ed. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. Návod na propagandu, Co se děje a co dělat, p. 170–186. ISBN 978-80-271-2014-7.

1.7 Hybridní válka

Lsti, klamání nepřítele a propaganda tu byly přinejmenším od starověku. Jako součást strategie a taktiky vedení boje tedy není hybridní válka ničím novým. Zmínky o hybridním válčení lze nalézt už v biblických příbězích nebo v legendách o Odysseovi.⁵⁵

V novověku využívalo lsti, propagandy a klamání nepřítele zřejmě nejintenzivněji a neefektivněji bolševické Rusko a po něm Sovětský svaz. Sovětským komunistům, jejichž ideologie stanovovala neustálý třídní boj, nezapadalo formální oddělení stavu války a míru do jejich revoluční filozofie ani mentálního nastavení. Ve dvacátých letech 20. století se lsest, kterou Sověti označovali jako *maskirovka*, stala fakticky jejich oficiální vojenskou doktrínou. Aktivní opatření v podobě účelových lží a klamání se stala součástí praxe sovětského státu, který skryté metody směřoval i dovnitř společnosti.⁵⁶

Cambridgeský slovník popisuje význam slova hybrid jako „něco, co je směs dvou velmi odlišných prvků“.⁵⁷ V případě hybridní války jsou těmito prvky použití vojenských a nevojenských metod a legálních i nelegálních aktivit zahrnutých ve strategii, která při konfliktu směřuje k dosažení politického cíle. K hybridnímu způsobu vedení boje je obvykle přistupováno v tzv. asymetrickém konfliktu, kdy proti sobě stojí dva nerovnocenní soupeři a v přímé vojenské konfrontaci by slabší strana neměla žádnou šanci.⁵⁸

Dodnes není pojem hybridní války konkrétně definován. Nicméně je za autora konceptu hybridní války a jejího hlavního popularizátora považován bývalý americký důstojník Frank Hoffman, který ve zprávě z roku 2007 nazvané *Konflikt ve 21. století: vzestup hybridních válek* uvedl, že v případě hybridní války budou

⁵⁵KURFÜST, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Momenty z historie válčení a přívlástek "hybridní": nic nového pod sluncem, Historické proměny lsti, klamání nepřítele a propaganda, p. 31. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Cambridge University Press & Assessment. *Meaning of hybrid in English*. Online. In: Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hybrid> [citováno 2024-01-24].

⁵⁸ KURFÜST, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie, Vzestup pojmu "hybridní válčení", p. 41–42. ISBN 978-80-200-3237-9.

protivníci používat kombinaci vojenských (použití vojenské síly) a nevojenských schopností (nekonvenční taktiku, kriminální a teroristické činy, informační a psychologické operace a další) s cílem získat výhodu v nerovném boji.⁵⁹

Jaroslav Kurfürst uvádí, že při hybridním válčení je z podstaty hranice mezi mírem a válkou rozmlžená, což se promítá do schopnosti hybridní válku lépe definovat. Proto mezi odborníky panuje neshoda ve vymezení tohoto termínu. Dle Kurfürsta je pak heslo *hybridní válka* obvykle používáno k označení způsobu vedení konfliktu, kdy slova *hybridní působení*, *hybridní aktivity*, případně pouze *hybridní hrozby*, *strategie* nebo *taktiky* označují komplex nevojenských nepřátelských aktivit překračujících rámec legitimní mezinárodní soutěže. Přestože uvedené popisy nejsou terminologicky „čisté“, mají vystihovat silový charakter a komplexnost, a navíc s nimi podobně pracuje NATO i EU.⁶⁰

Mezi hlavní komponenty hybridního válčení patří:

- 1) Flexibilita a komplexnost – souběžné použití vojenských a nevojenských, konvenčních a nekonvenčních, legálních a nelegálních nástrojů na všech úrovních, při neustálém přetváření a přizpůsobování kontextu.
- 2) Politické aktivity – podpora vybraných politických skupin a aktivistů, ovlivňování a infiltrace institucí existujícího režimu vedoucí k vědomému nebo nevědomému zapojení místních subjektů.
- 3) Kybernetické operace – manipulace s daty, krádež informací, paralyzování informačních systémů (NATO dokonce považuje kybernetický útok za akt, který může aktivovat článek 5 o kolektivní obraně).
- 4) Informační operace – vytváření a přetváření představ s vysokou společenskou citlivostí. Šíření propagandy a používání reflexivní kontroly ve virtuálním prostředí.

⁵⁹ KURFÜST, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie, Vzestup pojmu "hybridní válčení", p. 41–42. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁶⁰ KURFÜST, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie, Vzestup pojmu "hybridní válčení", p. 44. ISBN 978-80-200-3237-9.

- 5) Ekonomická válka – odepření přístupu ke zdrojům, nebo preferenční poskytování zdrojů zástupným silám či rozvoj projektů, které přináší geopolitickou výhodu.
- 6) Diplomatická akce – legitimizace narativů útočícího státu, zajištění krytí, podpory nebo tolerance mezinárodního prostředí vůči útočné akci.
- 7) Právní válčení – souvisí s diplomatickou akcí a snaží se o vytvoření právních argumentů legitimující doma i v zahraničí akce útočící strany nebo delegitimující protivníka.
- 8) Vojenská konfrontace – taktéž skrytě prostřednictvím speciálních sil a terorismu.⁶¹

1.8 Hybridní hrozby

Frank Hoffman hybridní hrozbu definoval jako „*jakéhokoliv nepřítele, který používá na míru přizpůsobenou kombinaci konvenčních zbraní, nepravidelných taktik, terorismu a kriminálních aktivit současně a na témže bojišti s cílem dosáhnout svých politických cílů*“.⁶²

Centrum hybridních hrozeb ČR rozlišuje hybridní hrozby od ostatních hrozeb tím, že se primárně zaměřuje na metody a způsoby vedení konfliktů, při kterých se státní i nestátní aktéři snaží dosáhnou svých politických cílů. Tím se rozumí komplexní, široko spektrální způsob boje, a to bez ohledu na mezinárodní řád a pravidla. Centrum zmiňuje, že jde nejčastěji o kombinaci hrozeb v kyberprostoru, oblasti energetiky, průmyslu, ale i migrace a extremismu, které jsou součástí nepřítelem koordinované kampaně. V této souvislosti je užívána zkratka DIMEFIL, která odkazuje na spektrum klasických nástrojů, jenž jsou používány v těchto hybridních kampaních.⁶³

⁶¹KURFÜST, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie, Jinakost hybridního válčení p. 49-52. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁶² Hoffman, F. *On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs Hybrid Threats*. Online. 28.7.2014. In: WAR ON THE ROCKS. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> [citováno 2024-01-23].

⁶³ Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Co jsou hybridní hrozby*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx> [citováno 2024-02-15].

Konkrétně tato zkratka odvozuje (původně anglické výrazy):

D – diplomacie – uplatnění vlivu a vyvíjení politického nátlaku,

I – informace – využití a zneužití médií pro dezinformační kampaň a propagandu,

M – ozbrojené síly – otevřená výhrůžka nebo bojové aktivity různé intenzity,

E – ekonomika – formy nátlaku ekonomické povahy (clo, destabilizace podniků),

F – finance – destabilizace měny, trhů, bankovního sektoru,

I – zpravodajství – aktivity rozvědných služeb, získávání informátorů apod.,

L – veřejný pořádek a právní stát – podvrtná činnosti útočící na hodnotové, právní a další aspekty společenského uspořádání.⁶⁴

Díky tomu, že do virtuálního světa přenášíme stále více pozornosti, ať už jde o společenský život na sociálních sítích, tak o nákupy, zařizování lékaře, bankovníctví a čerpání všemožných informací – jde zároveň o bojiště o naše představy. Anonymita, absence hranic a vysoká účinnost kybernetických operací odlišují hybridní hrozby dnešní doby od hrozeb a lží minulosti.⁶⁵

Ladislav Bittman ve své knize pojednávající o mezinárodních dezinformacích z roku 2000 napsal: „*Internet je demokratický v tom smyslu, že dává stejnou příležitost neonacistům i demokratům a návštěvník si podle vlastních předpokladů a preferencí může vybrat vysvětlení, kdo je zodpovědný za problémy tohoto světa: svobodní zednáři, či katolíci, bankéři, či komunisté, politici, církve, tisk, posádky meziplanetárních lodí či CIA.*“⁶⁶ Předpovídal, že moderní informační válka, která se v podstatě opírá o tradici vojenského teoretika Sun-č s jeho důrazem na klamné manévry, se v příštím století stane obecně uznávanou a uplatňovanou doktrínou.⁶⁷

⁶⁴ Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Co jsou hybridní hrozby*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx> [citováno 2024-02-15].

⁶⁵ KURFÜST, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Momenty z historie válčení a přívlastek "hybridní": nic nového pod sluncem, Závěr: přeci jen něco nového?, p. 37–38. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁶⁶ BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. 1st ed. Praha: Mladá fronta, 2000. Metody, techniky a kanály, Internet, p. 130. ISBN 80-204-0843-6.

⁶⁷ Tamtéž.

1.9 Odolnost

Obecně lze uvést, že hybridní působení cílí na zranitelnost protivníka – v tomto ohledu je platná obranná strategie, která se zaměřuje na fenomén odolnosti (resilience).⁶⁸

V kontextu hybridních hrozeb se upozaduje vojenský přístup k řešení situace, neboť přitom je třeba mít jasně definovaného nepřítele, případně jeho spojence. To ale často není v případě hybridních hrozeb možné, protože je hybridní činnost latentní a z větší části cílí na nevojenskou operační dimenzi.⁶⁹

Z důvodu možného zacílení hybridní hrozby na společnost, začal vznikat v rámci akademické sféry koncept *sociální resilience*, tedy snahy o určení zásadních oblastí důležitých pro přežití společnosti, které by měly být v zájmu veřejnosti chráněny. Zdá se, že odolnost široké veřejnosti by mohla sehrát klíčovou roli v odrazení potencionálního hybridního útočníka.⁷⁰

V rámci budování sociální resilience by měli být občané dobře informováni o rizicích, která hybridní hrozby přináší a jak se v daných situacích chovat. Řádné informování může posloužit jako štít proti šíření propagandy a zároveň může zvýšit prevenci radikalizace. Aby byla společnost dostatečně odolná, je nutné zajistit její fungování i za časů krize – zejména podpoření vlastní soudržnosti a jednoty, funkční vlády a ekonomického systému.⁷¹ V tomto smyslu je podstatné vzájemné zapojení a spolupráce všech složek společnosti. Budování odolnosti by tedy

⁶⁸ KURFÜST, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie, Závěr: Hybridní působení, budoucí konflikty a odolnost, p. 53. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁶⁹ Monov, L.; et al. *How to Counter Hybrid Threats?*. Online. 2018. In: Procon Ltd. [citováno: 2024-01-23] <https://doi.org/10.11610/isij.3909>. Dostupné z: <https://procon.bg/article/how-counter-hybrid-threats>.

⁷⁰ Yanakiev, Y.; et al. *Conceptualizing the Role of Societal Resilience in Countering Hybrid Warfare*. Online. 2018. In: Connections-qj.org. [citováno: 2024-01-23] <https://doi.org/10.11610/isij.3907>. Dostupné z: <https://connections-qj.org/article/conceptualizing-role-societal-resilience-countering-hybrid-warfare>.

⁷¹ Nikolov, O. *Building Societal Resilience against Hybrid Threats*. Online. 2018. In: Procon Ltd. [citováno: 2024-01-23] <https://doi.org/10.11610/isij.3908>. Dostupné z: <https://procon.bg/article/building-societal-resilience-against-hybrid-threats>.

nemělo být řešeno pouze na úrovni státu a bezpečnostních složek, ale komplexně v rámci veřejnosti a soukromého sektoru.⁷²

V této souvislosti Miloš Gregor hovoří o *občanské společnosti*, kdy apeluje na silnou a vzdělanou občanskou společnost. Jako příklad uvádí korelaci mezi v tomto směru vzdělanou společností Finska a Švédska a neúspěchem tamějšího verze ruského dezinformačního webu Sputnik. Pouze zákazy a cenzura různých příspěvků může být spíše kontraproduktivní, proto Miloš Gregor preferuje sice zdlouhavou, ale pravděpodobně nejlepší cestu v podobě trpělivého a systematického vzdělávání společnosti a osvěty.⁷³

Dalšími elementy v procesu budování sociální odolnosti jsou podle Miloše Gregora média a politici. Pokud mají být poražena fake news, měl by být budován vztah mezi novinářem a jeho publikem. Kvůli povrchnosti a objemu dezinformací na sociálních sítích vzniká větší potřeba kvalitní, svědomité a etické žurnalistické práce. Zdroje zpráv by proto měly být vždy dohledatelné a neutrální. Politická reprezentace může k tvorbě společenské odolnosti přispět podporou zmiňovaného vzdělávání. Je třeba cíleně zvyšovat povědomí občanů o dezinformacích a propagandě a prohlubovat jejich mediální gramotnost. Nezbytná je také spolupráce vlády s tajnými službami a využití jejich poznatků při komunikaci s veřejností. Další politickou aktivitou by měla být rychlá a efektivní normotvorba a tvorba zákonných opatření v reakci na aktuální trendy hybridního působení. K tomu je zapotřebí revidovat staré normy a zákonně vymezit pojmy jako jsou *dezinformace* a *propaganda*, včetně určení jejich společenské škodlivosti a sankcí.⁷⁴

⁷² CEDERBERG, A.; et al. *How can Societies be Defended against Hybrid Threats?*. Online. september 2015. In: Geneva Centre for Security Policy - GCSP. Dostupné z: https://s3.us-east-2.amazonaws.com/defenddemocracy/uploads/documents/GCSP_Strategic_Security_Analysis_-_How_can_Societies_be_Defended_against_Hybrid_Threats.pdf [citováno 2024-01-24].

⁷³ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. Občanská společnost, Jak se tomu bránit, p. 126–128. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁷⁴ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. Média-Politici, Jak se tomu bránit, p. 131–139. ISBN 978-80-264-1805-4.

2 Činnost EU a NATO v boji proti dezinformacím

Hlavní teoretickou část práce tvoří popis a rozbor struktur EU a NATO působících v boji proti dezinformacím a hybridním hrozbám. Zde je zahrnuta také stávající strategie, její vývoj a praktické nástroje. Současně je popsána spolupráce EU a NATO v boji proti dezinformacím, včetně hlavních koncepčních, strategických a legislativních dokumentů.

2.1 Obecná východiska bezpečnosti EU a NATO

Bezpečnost je největší prioritou každého státu a mezinárodního společenství. Walter Lippmann uvádí, že stát je bezpečný do té míry, do jaké není nucen obětovat své základní hodnoty v případě, že se chce vyhnout válce a do té míry, do jaké je schopen tyto hodnoty uhájit vítězstvím, pokud je mu válka vnucena. Barry Buzan označuje jako bezpečný stát ten stát, který se nemusí obávat hrozby a který dokáže prosadit svoji nezávislou identitu a fungující integritu.⁷⁵

Pro ucelený pohled na dané téma je třeba správně popsat pojem *bezpečnostní hrozba* a *bezpečnostní riziko*, se kterými pracuje EU a NATO v rámci vlastní bezpečnostní politiky. *Bezpečnostní hrozba* je jev, který působí nezávisle na zájmech ohroženého. Subjekt, který je hrozbě vystaven může přijímat různá opatření vedoucí k zmírnění nebo úplnému zamezení hrozby. Naopak, pokud ohrožený subjekt zvolí nevhodný postup, může tyto hrozby umocnit nebo neúmyslně vyvolat. Každá hrozba vyvolává strach ohroženého tím, že může způsobit škody různého rozsahu. Podle rozsahu těchto škod se posuzuje i závažnost bezpečnostních hrozeb.⁷⁶ *Bezpečnostní rizika* jsou sociální jevy odvozené od hrozeb, potažmo od rozhodnutí a jednání odpovědných osob, které danou situaci vyhodnocují a na základě toho přijímají potřebná opatření. Obvykle se jedná o rizika ekonomického, politického, ekologického nebo vojenského charakteru různé intenzity. Pro lepší pochopení lze uvést příklad francouzsko-britské vojenské intervence v Libyi v roce 2011, kdy došlo ke svržení diktátorského

⁷⁵ EICHLER, J., et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. 1.st ed. Praha: Oeconomia, 2019. Bezpečnost a bezpečnostní kultura, Klíčové koncepty (pojmy), p. 21–22. ISBN 978-80-245-2296-8.

⁷⁶ EICHLER, J., et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. 1.st ed. Praha: Oeconomia, 2019. Bezpečnost a bezpečnostní kultura, Klíčové koncepty (pojmy), p. 23–24. ISBN 978-80-245-2296-8

režimu, který byl *hrozbou* pro mezinárodní bezpečnost a mír. Na druhé straně ale tato intervence, destabilizovala celý region, otevřela cestu k vytvoření Islámského státu, umocnila nenávist muslimů proti Západu, radikalizovala džihádisty v evropském prostoru, vyprovokovala je k teroristickým útokům, přispěla k velké migraci a tak dále. Jinak řečeno rozhodnutí odpovědných osob o odstranění této *hrozby* s sebou neslo různá *rizika*, která se posléze stala skutečností.⁷⁷

Aktivity politické reprezentace v boji proti dezinformacím mohou být problematické. Důvodem je skutečnost, že jsou často terčem propagandy samotné státy a mezinárodní organizace. Dezinformační kampaně se obvykle snaží destabilizovat jednotlivé vlády a taky zpochybnit jejich členství v EU a NATO. Evropská unie a Severoatlantická aliance se stává společným jmenovatelem zla stojícího za příčinou všech problémů.⁷⁸

Jednotlivé vlády ani mezinárodní společenství nemohou médiím nařizovat, co mají a nemají zveřejňovat. Případná kontrola médií by mohla být v rozporu se svobodou tisku a médií. Přílišný monitoring médií a sociálních sítí je také protikladem demokratické společnosti, nikdo jej nechce, a navíc na to v současnosti státy nemají ani kapacitu.⁷⁹ V lednu 2024 odhalilo německé ministerstvo zahraničí ruskou dezinformační kampaň na sociální síti X. Bylo zde zjištěno přes 50 tisíc falešných účtů šířících denně až 200 tisíc příspěvků cílených proti vládní koalici vedené kancléřem Olafem Scholzem.⁸⁰ Opatření proti kampani takového rozsahu vyžaduje velké investice do bezpečnostních sil a jejich prostředků, neboť musí být rozšířeny personální kapacity a podporován vývoj analytických nástrojů.

V případě hybridních hrozeb v podobě dezinformačního působení je nutné citlivě zvažovat rizika, která by v případě omezení obsahu médií nebo sociálních sítí jistě

⁷⁷ EICHLER, J., et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. 1.st ed. Praha: Oeconomia, 2019. *Bezpečnost a bezpečnostní kultura, Klíčové koncepty (pojmy)*, p. 26. ISBN 978-80-245-2296-8

⁷⁸ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. *Politici, Jak se tomu bránit*, p. 137. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁷⁹ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. *Politici, Jak se tomu bránit*, p. 138. ISBN 978-80-264-1805-4.

⁸⁰ ČTK. *Der Spiegel: Německo na síti X odhalilo ruskou dezinformační kampaň*. Online. 26.1.2024. In: České noviny. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2471031> [citováno 2024-02-17].

vedla k narušení důvěry ve svobodný stát, mezinárodní společenství a k šíření narativů o cenzuře.

2.2 Přístup EU k boji proti dezinformacím

EU je organizace, která v sobě kombinuje pravomoci jednotného státu a mezinárodní organizace. Jedná se o politickou a ekonomickou unii, která nemá v historii precedens – její struktura a systém jsou stále ve fázi vývoje. Proto současný přístup EU k hrozbám ověřuje, zda jsou v rámci spolupráce mezi členskými státy reflektována aktuální rizika a zda její systém umožňuje efektivní a rychlou reakci. EU sdružuje celkem 27 suverénních států, které mají odlišnou bezpečnostní a zahraniční politiku a bezpečnostní hrozby vnímají různým způsobem. Z tohoto důvodu nelze očekávat, že v boji proti nim bude existovat jednotný názor nebo stejná míra angažovanosti.⁸¹

Je třeba si uvědomit, že EU má také vlastní bezpečnostní a zahraniční politiku, která je často, jak je naznačeno výše, limitována vůlí členských států. Přesto má EU v boji proti dezinformacím hodně možností – může legislativou ovlivňovat dění v členských státech, stejně jako dění u velkých společností soukromého sektoru a technologických gigantů. EU může podporovat média, výzkumníky a další jednotlivce i organizace v požadované oblasti. Stejně tak může uplatňovat i různé sankce na jednotlivce, firmy i státy. Vyjádření jejich představitelů ovlivňují to, o čem píší média, a tudíž i čím žije společnost. Tímto způsobem mohou představitelé EU podstatně ovlivnit veřejné povědomí o dané hrozbě.⁸²

2.3 Stručná historie aktivit EU proti dezinformacím

Po ruské agresi na Ukrajině v roce 2014 se některé členské státy po EU domáhaly řešení agrese v informačním prostoru. V tomto roce také proběhly rozsáhlé informační kampaně Ruské federaci, zaměřené na ovlivnění důležitých referend a voleb některých členských zemí. V roce 2015 Evropská služba pro vnější činnost

⁸¹ EICHLER, J., et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. 1.st ed. Praha: Oeconomia, 2019. Bezpečnost a bezpečnostní kultura, Klíčové koncepty (pojmy), p. 105. ISBN 978-80-245-2296-8

⁸² KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 138. ISBN 978-80-200-3237-9.

(*European External Action Service - EEAS*) představila akční plán, který obsahoval tři základní cíle: 1) lepší komunikace EU v zemích Východního partnerství, 2) podpora médií v daném regionu, 3) zvyšování povědomí o ruské dezinformační kampani. Těmito cíli se tak řídil postupně vznikající tým s názvem *East StratCom Task Force* (Pracovní skupina pro strategickou komunikaci – východ - ESTF).⁸³

V roce 2016 oznámila EEAS zřízení *Hybrid Fusion Cell* při EU Intelligence and Situation Centre, která měla jako zpravodajská jednotka za úkol monitoring hybridních hrozeb včetně dezinformací. Posléze v roce 2017 vzniklo *Evropské centrum excelence pro boj s hybridními hrozbami (Hybrid CoE)*, které sídlí v Helsinkách a funguje jako středisko pro experty členských států EU a NATO, přičemž pomáhá oběma organizacím v orientaci v problematice hybridních hrozeb.⁸⁴

Evropská komisařka pro digitální ekonomiku Mariya Gabrielová v roce 2017 iniciovala vznik *Expertní skupiny na vysoké úrovni pro fake news (High Level Expert Group - HLEG)*. Později v roce 2018 zveřejnila HLEG závěrečnou zprávu, jejímž obsahem byla doporučení stojící na pěti pilířích. Konkrétně: 1) transparentnost online informací, 2) informační a mediální gramotnost, 3) vývoj nástrojů, které mohou pomoci novinářům a uživatelům čelit dezinformacím, 4) ochrana různorodosti evropských médií a 5) pokračování ve výzkumu dezinformací. Důležitým krokem bylo doporučení HLEG k tomu, aby se média, platformy sociálních sítí a fact-checkingové organizace zavázaly k dobrovolnému, autoregulačnímu *Kodexu zásad boje proti dezinformacím (Code of Practice on Disinformation)*.⁸⁵ Tento Kodex byl podepsán v říjnu 2018 online platformami Facebook, Google, Twitter a Mozilla, stejně jako dalšími velkými „hráči“ v

⁸³ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 139 - 140. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁸⁴ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 140. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁸⁵ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 142 - 143. ISBN 978-80-200-3237-9.

reklamním průmyslu a inzerenty. Microsoft se podpisem připojil v květnu 2019 a TikTok v červnu 2020.⁸⁶

Pozn. Fact-checking (ověřování faktů) slouží k prověřování faktických tvrzení, jejímž účelem je určení jejich pravdivosti a správnosti. Rozsáhlou analýzou zdrojů pomáhá fact-checking s orientací v informačním chaosu, kdy je ověřována pravdivost politických výroků a jsou odhalovány dezinformace či propaganda.⁸⁷

Na konci roku 2018 zveřejnila Evropská komise ve spolupráci s Vysokou představitelkou Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Fredericou Mogherini *Akční plán proti dezinformacím*. Tento akční plán obsahoval 4 pilíře, jehož třetí pilíř apeloval na mobilizaci soukromého sektoru k aktivitě potírající dezinformace. Konkrétně tento pilíř rozvíjel *Kodex zásad boje proti dezinformacím*, kdy byli do jeho naplnění zapojeni zástupci ze *Skupiny evropských regulačních orgánů pro audiovizuální mediální služby (European Regulators Group for Audio-visual Media Services, dále „EGRA“)*. Zároveň Evropská komise hrozila regulacemi v případě neplnění závazků signatářů Kodexu. Smyslem čtvrtého pilíře Akčního plánu bylo navyšovat povědomí o hrozbě a obranyschopnosti společnosti. Přičemž bylo cíleno hlavně na podporu nevládního sektoru, konkrétně nezávislých médií, fact-checkerů, výzkumníků a osob pracujících v oblasti mediální gramotnosti. V zájmu posílení fact-checkingu a monitoringu dezinformací došlo posléze ke spuštění *Sociální observatoře pro analýzu dezinformací a sociálních médií (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis – SOMA)*, jejíchž práce spočívala v poskytování podpory výzkumníkům v oblasti dezinformací a fact-checkingovým iniciativám.⁸⁸

Evropská rada počátkem roku 2019, při reakci na bezpečnost blížících se voleb, zřídila *Systém rychlé reakce (Rapid Alert Systém – RAS)*, který byl zřízen na

⁸⁶ European Commission. *2018 Code of Practice on Disinformation, 2022*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> [citováno 2024-02-17].

⁸⁷ Rehtík, M. *Fact-checking 101 aneb jak si ověřovat informace*. Online. 27.12.2019. In: Zvolši.info. Dostupné z: <https://zvolsi.info/2019/12/27/fact-checking-101-aneb-jak-si-overovat-informace/> [citováno 2024-02-18].

⁸⁸ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 144 - 145. ISBN 978-80-200-3237-9.

základě druhého pilíře *Akčního plánu*. Díky Systému mělo být možné v reálném čase sdílet informace o nových dezinformacích. Dále měla být posílena strategická komunikace nezávislých médií a mediální gramotnost, jakož i obrana proti kybernetickým útokům.⁸⁹

V červnu 2020 Evropská komise učinila sdělení ohledně dezinformační kampaně kolem koronaviru. V dokumentu EU poprvé připustila, že dezinformace mohou ohrožovat zdraví a životy lidí a že by EU potřebovala koordinovanější a rychlejší reakční mechanismy. Dokument také explicitně zmiňoval Rusko a Čínu jako původce dezinformačních kampaní a poukazoval na to, že některé dezinformace mohou přerůst v ilegální obsah.⁹⁰

V roce 2021 provedla Evropská komise revizi Kodexu, kdy byly předloženy nové požadavky na dosažení cílů, a zároveň byl stanoven větší okruh závazků a opatření v rámci boje proti dezinformacím na internetu.⁹¹ Posílený kodex zásad boje proti dezinformacím byl v červnu 2022 podepsán 34 signatářů, přičemž dokument obsahoval 44 závazků a 127 opatření.⁹²

V roce 2022 byl přijat Radou Evropské unie *Akt o digitálních službách (Digital Services Act – DSA)*, který nabyl účinnosti 17. února 2024. Akt je prvním předpisem o digitálních službách svého druhu, který zakládá odpovědnost digitálních platforem v celé EU za obsah na nich zveřejněný.⁹³ Významnou

⁸⁹ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 148. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁹⁰ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 150. ISBN 978-80-200-3237-9.

⁹¹ European Commission. *The 2022 Code of Practice on Disinformation*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation> [citováno 2024-2-24].

⁹² Evropská komise. *Rozšířený kodex zásad boje proti dezinformacím*. Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_cs [citováno 2024-2-24].

⁹³ Evropská rada. *Akt o digitálních službách*. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/digital-services-act/> [citováno 2024-2-24].

skutečností je navázání Aktu na posílený Kodex, kdy je možné za určitých podmínek jeho porušení sankcionovat.⁹⁴

V reakci na útočnou válku Ruska proti Ukrajině přijala Evropská unie opatření různého charakteru (hospodářství, energetika, bankovníctví atd.), směřující k oslabení agresora a jeho podporovatelů. Součástí těchto opatření bylo i omezení rozhlasového a televizního vysílání Ruské federace, které šířilo dezinformační kampaň.⁹⁵ Rada Evropské unie se snaží neustále reagovat na nové dezinformační kampaně, jako například v roce 2023, kdy učinila omezující opatření několika subjektům napojených ruský stát, které využívaly falešné internetové stránky a tím si přisvojovaly identitu sdělovacích prostředků jiných států.⁹⁶ Přesto se zdá, že systém obrany proti dezinformacím je stále nedostatečný, opatření jsou obcházena a zejména ruská dezinformační kampaň si stále nachází cestu k velké části občanů EU.⁹⁷⁹⁸

Níže jsou podrobněji popsány vybrané části Evropské unie a její organizace, které se uplatňují v boji proti dezinformacím, včetně jejich aktuálních modifikací a trendů.

⁹⁴ Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Posílení evropského Kodexu zásad boje proti dezinformacím*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/posileni-evropskeho-kodexu-zasad-boje-proti-dezinformacim.aspx> [citováno 2024-2-24].

⁹⁵ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Útočná válka Ruska proti Ukrajině: EU přijala devátý balíček hospodářských a individuálních sankcí*. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/x2022_12_20_utočna_valka_ruska_proti_ukrajine_eu.html [citováno 2024-2-18].

⁹⁶ Rada Evropské unie. *Manipulace s informacemi v rámci válečné agrese Ruska proti Ukrajině: EU zařadila na seznam sedm osob a pět subjektů*. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/07/28/information-manipulation-in-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-lists-seven-individuals-and-five-entities/> [citováno 2024-2-18].

⁹⁷ Schmiedová, K. *Russia Today dál šíří do Evropy prokremelskou propagandu. Našla klíčky, jak na to, zjistili analytici*. Online. 22.8.2022. In: iROZHLAS.cz. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/russia-today-ru-web-dezinformace-prokremelska-propaganda_2208222207_ako [citováno 2024-2-18].

⁹⁸ ČTK. *Der Spiegel: Německo na síti X odhalilo ruskou dezinformační kampaň*. Online. 26.1.2024. In: České noviny. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2471031> [citováno 2024-02-17].

2.4 Evropská služba pro vnější činnost (EEAS)

Evropská služba pro vnější činnost (EEAS) byla vytvořena na základě Lisabonské smlouvy a formálně zahájila svoji činnost 1. ledna 2011.⁹⁹ Jedná se o diplomatickou službu EU, jejímž účelem je provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a prosazovat mír, prosperitu a bezpečnost občanů EU po celém světě.¹⁰⁰

V čele organizace je Vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (*High representative/Vice President – HR/VP*). Jeho zásadní rolí je utvářet postavení EU na celosvětové scéně, přičemž zejména posiluje budování konsensu mezi členskými státy, řídí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, zajišťuje soudržnost vnější činnosti EU, zastupuje Unii na mezinárodních setkáních apod. Vysoký představitel má zároveň funkci místopředsedy Evropské komise.¹⁰¹

2.5 Pracovní skupina pro strategickou komunikaci – divize východ (ESTF)

ESTF byla založena při zasedání Evropské rady v březnu 2015 jako součást divize pro strategickou komunikaci a analýzu informací Evropské služby pro vnější činnost. Důvodem založení byla potřeba řešení ruské dezinformační kampaně působící ve státech Východního partnerství (Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavská republika a Ukrajina). Později vznikly i pracovní skupiny pro strategickou komunikaci oblasti západního Balkánu a jižního sousedství.¹⁰²

Pracovní skupina ESTF se hlavně zaměřuje na efektivní komunikaci a podporu politiky EU a posílení mediálního prostředí ve východním sousedství, včetně podpory svobody a nezávislosti médií. Úkolem ESTF je rovněž předvídat, řešit a

⁹⁹ Strategic Communications. *Creation of the European External Action Service*. Online. 19.8.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en [citováno 2024-02-17].

¹⁰⁰ Strategic Communications. *About the European External Action Service*. Online. 18.8.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en [citováno 2024-02-17].

¹⁰¹ Strategic Communications. *High Representative / Vice President*. Online. 24.8.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/high-representative-vice-president_en [citováno 2024-02-23].

¹⁰² Strategic Communications. *Questions and Answers about the East StratCom Task Force*. Online. 27.10.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en [citováno 2024-02-23].

reagovat na dezinformační aktivity externích aktérů. Proto Pracovní skupina analyzuje dezinformační trendy, vysvětluje dezinformační narativy a zvyšuje povědomí o negativním dopadu dezinformací vznikajících z prokremelských zdrojů, které se šíří v informačním prostoru východního sousedství i mimo něj. Za tímto účelem byla zřízena webová stránka *EUvsDisinfo.eu*, která obsahuje zpracovaná data a pracovní záznamy ESTF. Dále je každý týden vydáván zpravodaj s názvem Dezinformační revue (*Disinformation Review*), který poskytuje důležitá data pro analytiky, novináře a zainteresované úředníky. Obsahem Revue jsou nejnovější zprávy a analýzy prokremelských dezinformací. Důležitými dokumenty pro formování dnešní podoby a konceptu ESTF byly – Akční plán proti dezinformacím (2018) a Evropský akční plán pro demokracii (2020).¹⁰³ Od doby svého vzniku odhalila tato skupina tisíce falešných zpráv, jejichž zdrojem byla převážně ruská média.¹⁰⁴

2.6 Skupina odborníků na vysoké úrovni (HLEG)

V lednu 2018 byla Evropskou komisí zřízena Skupina odborníků/expertů na vysoké úrovni (HLEG), která se věnuje odbornému studiu fake news a dezinformací za účelem boje proti jejich šíření a podpory rozvoje příslušné strategie EU. HLEG poskytuje odborná východiska pro politické rozhodování o přijetí opatření proti vlivu dezinformací a fake news. Výsledek práce Skupiny spočívá v navržení vhodných postupů a reakcí proti působení dezinformačních kampaní. Expertní skupina sdružuje zástupce platforem sociálních médií, neziskových organizací a odborníků z řad novinářů a akademické obce.¹⁰⁵

2.7 Kodex zásad boje proti dezinformacím

Jak bylo uvedeno v kapitole 1.3.1, HLEG v roce 2018 zveřejnila svoji závěrečnou zprávu v níž doporučovala, aby se zástupci klíčových internetových platforem,

¹⁰³ Strategic Communications. *Questions and Answers about the East StratCom Task Force*. Online. 27.10. 2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en [citováno 2024-02-23].

¹⁰⁴ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: Cpress, 2018. Politici, Jak se tomu bránit, p. 137. ISBN 978-80-264-1805-4.

¹⁰⁵ European Commission. *Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation*. Online. 12.3.2021. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation> [citováno 2024-02-23].

organizací a médií dobrovolně zavázali k autoregulačnímu Kodexu zásad boje proti dezinformacím. Závaznost spočíval v dodržování tzv. pěti pilířů, tedy v kontrole umístění reklam (omezení výdělku dezinformátorů), vyšší transparentnosti politických reklam, potírání falešných účtů, lepší spolupráci s výzkumníky a kvalitnějšímu informování uživatelů o důvěryhodnosti obsahu.¹⁰⁶

Průběžné zprávy Evropské komise z první poloviny roku 2019 o naplňování Kodexu hodnotí aktivity jeho signatářů jako nedostatečné. Z hodnocení vyplynulo, že zástupci zavázaných společností nejsou ohledně politických reklam dostatečně transparentní, málo spolupracují s fact-checkery a neposkytují všechna potřebná data výzkumníkům. Na konci roku Komise konstatovala, že jsou nedostatky ve všech pěti pilířích a že aktivity vykazované signatáři v rámci kodexu často ani nesouvisí s šířením dezinformací.¹⁰⁷

V květnu roku 2020 vydala EGRA dokument hodnotící účinnost Kodexu, ve kterém poznamenala, že současný seberegulační přístup má svoje limity a bude ho nutné alespoň zčásti nahradit regulací.¹⁰⁸

V roce 2021 byl zahájen proces revize Kodexu, kdy Evropská komise předložila nové požadavky na dosažení cílů a stanovila širší rozsah závazků a opatření pro boj proti dezinformacím na internetu.¹⁰⁹ Posílený kodex zásad boje proti dezinformacím v červnu 2022 podepsalo 34 signatářů, přičemž dokument obsahoval 44 závazků a 127 konkrétních opatření.¹¹⁰

¹⁰⁶ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 143. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁰⁷ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 149. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁰⁸ KALENSKÝ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Reakce EU na informační válku, p. 150. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁰⁹ European Commission. *The 2022 Code of Practice on Disinformation*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation> [citováno 2024-02-24].

¹¹⁰ Evropská komise. *Rozšířený kodex zásad boje proti dezinformacím*. Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_cs [citováno 2024-02-24].

Posílený kodex apeloval obzvláště na důraznější opatření proti monetizaci dezinformací, zvýšení transparentnosti politické reklamy, zdokonalování nástrojů pomáhajících uživatelům odhalovat nepravdivý nebo zavádějící obsah, širší fact-checking v EU, lepší přístup výzkumníků k informacím o uživatelích a posílení monitoringu dodržování a naplňování přijatých závazků.¹¹¹

Specifikem posíleného kodexu bylo, že byl v podstatě výsledkem práce jeho signatářů, kteří se zavázali jej plnit. Evropská komise nový Kodex neschvalovala, ale potvrdila, že jako celek splňuje předchozí požadavky. Signatáři se dohodli na vytvoření rámce pro další spolupráci prostřednictvím stálé pracovní skupiny pro vývoj a adaptaci kodexu. Dále bylo signatáři zřízeno středisko transparentnosti, které veřejnosti poskytuje aktuální přehled o politicích, kteří jednají v souladu s Kodexem transparentně a poskytují platformám příslušné údaje.¹¹²

Zásadním rozdílem oproti původnímu verzi byla skutečnost, že nový Kodex není jen čistě samoregulačním nástrojem, neboť je navázán na *Akt o digitálních službách (Digital Services Act – DSA)*. Přičemž DSA vnímá přistoupení ke Kodexu jako snahu o snížení systémových rizik plynoucích z fungování digitálních platforem, a proto stanovuje podmínky, které signatáře Kodexu zvýhodňují. Nedodržení pravidel plynoucích z přijetí Kodexu není vymáháno sankcemi (jedná se hlavně o reputační riziko), ale pokud chtějí platformy podléhající DSA naplňovat některé nároky DSA formou přijetí Kodexu, tak již v tomto případě lze nedodržování kodexu sankcionovat podle pravidel v DSA.¹¹³

Dodržování Kodexu je pravidelně posuzováno Evropskou komisí v součinnosti se skupinou Evropských regulačních orgánů pro audiovizuální mediální služby (ERGA) a Evropskou observatoří digitálních médií (EDMO). Hodnocen je

¹¹¹ Evropská komise. *Rozšířený kodex zásad boje proti dezinformacím*. Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_cs [citováno 2024-02-24].

¹¹² European Commission. *The 2022 Code of Practice on Disinformation*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation> [citováno 2024-02-24].

¹¹³ Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Posílení evropského Kodexu zásad boje proti dezinformacím*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/posileni-evropskeho-kodexu-zasad-boje-proti-dezinformacim.aspx> [citováno 2024-02-24].

obzvláště pokrok dosažený aplikací Kodexu na základě podrobných kvalitativních a kvantitativních zpráv, které poskytují jeho signatáři.¹¹⁴

2.8 Akt o digitálních službách (DSA)

Akt nebo také Nařízení o digitálních službách (Digital Services Act – DSA) byl v roce 2022 přijat Radou Evropské unie a nabyl účinnosti 17. února 2024. Jedná se vůbec o první předpis o digitálních službách na světě, který zakládá odpovědnost digitálních společností v celé EU za obsah zveřejněný na svých platformách.¹¹⁵

Akt o digitálních službách spolu s Aktem o digitálních trzích (Digital market act – DMA) je součástí jednoho právního balíčku tvořícího jednotný soubor pravidel, která jsou platná na celém území EU. Jejich hlavním účelem je vytvoření bezpečnějšího digitálního prostoru, ve kterém jsou chráněna základní práva uživatelů digitálních služeb, a vytvoření rovných podmínek pro obchodní společnosti – podpora růstu, inovací a konkurenceschopnosti na evropském trhu i mimo něj.¹¹⁶

Pravidla stanovená v DSA se týkají zejména online zprostředkovatelů a platform jako jsou: sociální sítě, platformy pro sdílení obsahu, online tržiště, obchody s aplikacemi a online platformy pro cestování a ubytování.¹¹⁷

Digitální platformy musí na základě aktu zavést několik opatření pro lepší ochranu uživatelů a zvýšení transparentnosti. Konkrétně se jedná o:

- 1) opatření proti prodeji nelegálních výrobků a služeb
- 2) opatření proti nezákonnému obsahu a umožnění rychlé reakce na něj (fake news, nenávistné projevy, obtěžování apod.)
- 3) používání nástrojů pro moderování obsahu a lepší přístup výzkumníkům a příslušným orgánům k datům potřebným ke zkoumání rizik

¹¹⁴ European Commission. *The 2022 Code of Practice on Disinformation*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation> [citováno 2024-02-24].

¹¹⁵ Evropská rada. *Akt o digitálních službách*. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/digital-services-act/> [citováno 2024-02-24].

¹¹⁶ European Commission. *The Digital Services Act package*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package> [citováno 2024-02-24].

¹¹⁷ Tamtéž.

- 4) zvýšení transparentnosti pro uživatele (objasnění doporučení algoritmu)
- 5) zákaz reklamy zaměřené na děti a používání citlivých osobních údajů
- 6) zákaz „temných vzorců“, tj. zaváděcí rozhraní určené k nevědomé manipulaci – přihlášení k určitým službám apod.¹¹⁸

Digitální služby zahrnují rozsáhlou kategorii služeb, od služeb menších společností provozujících jednoduché webové stránky po služby významnějších společností poskytující komplexní internetové infrastruktury a sofistikované online platformy. V tomto ohledu Akt rozlišuje tzv. velmi velké online platformy a velmi velké internetové vyhledávače, které mají přísnější zákonné povinnosti. Jedná se o online platformy a zprostředkovatele, které mají měsíčně více než 45 milionů aktivních uživatelů v EU. Pravidla jsou tedy úměrná velikosti a vlivu platform na společnost. V případě velmi velkých online platform a vyhledávačů, které mají více než 45 milionů digitálních uživatelů, se již jedná o nejméně 10% obyvatel EU, a tudíž je nesporná jejich klíčová role v elektronickém obchodu, šíření informací a usnadňování výměny názorů a myšlenek.¹¹⁹

Velmi velké online platformy a vyhledávače musí na základě Aktu o digitálních službách vypracovat plány zmírňování rizik, které podléhají auditům pro systémová rizika. Dále musí sdílet data s výzkumnými pracovníky a příslušnými orgány a umožnit uživatelům, zda chtějí obdržet personalizovaná doporučení a jakým způsobem (např. nikoli na základě jejich vyhledávání na internetu). Pokud nebudou tyto společnosti dodržovat Akt, tak jim hrozí uložení pokuty až do výše 6 % jejich světového obrátu. V případě nedodržení pravidel Aktu u společností s méně než 45 miliony aktivních uživatelů mohou být uloženy sankce, včetně pokut podle vnitrostátních právních předpisů členských států.¹²⁰

V souvislosti s válkou na Ukrajině a dopady manipulace prostřednictvím online informací byl do nařízení doplněn nový článek, jež zavádí mechanismus reakce

¹¹⁸ Evropská rada. *Akt o digitálních službách*. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/digital-services-act/> [citováno 2024-02-24].

¹¹⁹ European Commission. *The Digital Services Act package*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package> [citováno 2024-02-24].

¹²⁰ Evropská rada. *Akt o digitálních službách*. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/digital-services-act/> [citováno 2024-02-24].

na krize. Díky tomuto mechanismu je možno analyzovat dopad činnosti velmi velkých platforem a vyhledávačů na danou krizi a rozhodnout o potřebných opatření k zajištění dodržování základních práv.¹²¹

Centrum hybridních hrozeb ČR přibližuje řešení nelegálního online obsahu na základě DSA, který ukládá povinnost všem online platformám disponovat přehledným mechanismem pro jeho nahlašování. Jako ilegální je v tomto případě míněn obsah, který je v rozporu se zákony EU a členských států. Pro posuzování ze strany online platforem se za protiprávní považuje obsah, který je i pro laika bez podrobného zkoumání jednoznačně nelegální. Pokud online platforma pojme podezření ze spáchání či možnosti spáchání trestného činu ohrožujícího život či zdraví osob, musí neprodleně informovat orgány činné v trestním řízení.¹²²

2.9 Evropská skupina regulačních orgánů pro audiovizuální mediální služby (ERGA)

Skupina evropských regulačních orgánů pro audiovizuální a mediální služby (ERGA) byla zřízena Evropskou komisí v roce 2014 a sdružuje vedoucí a vysoké představitele vnitrostátních nezávislých regulačních orgánů v oblasti audiovizuálních služeb s cílem poskytnout Komisi poradenství, odborný vzhled a pomoc v oblastech týkajících se audiovizuálních a mediálních služeb, a při provádění směrnice EU o audiovizuálních mediálních službách (*Audiovisual media services directive - AVMSD*).¹²³

Z důvodu naplnění vlastních cílů a zajištění koordinace své práce pořádá ERGA dvakrát ročně plenární zasedání, a to vždy na jaře a na podzim.¹²⁴ Na plenárních

¹²¹ Evropská rada. *Akt o digitálních službách*. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/digital-services-act/> [citováno 2024-02-24].

¹²² Centrum hybridních hrozeb MVČR. *Evropský návrh regulace digitálních služeb*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/evropsky-navrh-regulace-digitalnich-sluzeb.aspx> [citováno 2024-02-24].

¹²³ European Regulators Group for Audiovisual Media Services. *About ERGA*. Online. Dostupné z: https://erga-online.eu/?page_id=7 [citováno 2024-02-5].

¹²⁴ Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. *Evropská skupina regulačních orgánů pro audiovizuální mediální služby (ERGA)*. Online. Dostupné z: <https://rrtv.gov.cz/cz/static/orade/mezinarodni-aktivity-rady/erga.htm> [citováno 2024-02-5].

zasedání je zejména hodnocena činnost skupiny, je prováděna příprava práce a jsou nastavovány cíle a priority pro další období.¹²⁵

V roce 2018 byla provedena novelizace směrnice EU o audiovizuálních a mediálních službách (AVMSD), která zavedla speciální požadavky na zaručení nezávislosti vnitrostátních regulačních orgánů a posílila kompetence skupiny ERGA. Dle revidované směrnice jsou úkoly ERGA:

- poskytování odborného poradenství Komisi a zajištění jednotného provádění směrnice AVMSD ve všech členských státech,
- provádět výměnu zkušeností a osvědčených postupů týkajících se regulací audiovizuálních a mediálních služeb, včetně informací o usnadnění a mediální gramotnosti
- usnadnit spolupráci mezi regulačními orgány v EU a sdílet s nimi nezbytné informace pro uplatňování AVMSD
- vydávat na žádost Komise stanoviska k technickým a věcným aspektům otázek podle vybraných článků AVMSD¹²⁶

Revize směrnice o audiovizuálních mediálních službách se rovněž zabývá lepší ochranou nezletilých osob a dětí před škodlivým obsahem v online prostředí, a také rozšířením některých audiovizuálních pravidel pro online platformy ohledně sdílení videí a služeb sociálních médií.¹²⁷

Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.3.1 - v roce 2018 byla skupina ERGA zapojena do vyhodnocování naplnění Kodexu zásad boje proti dezinformacím. Později v roce 2022, na základě zavádění Aktu o digitálních službách a posíleném Kodexu, byly rozšířeny pracovní požadavky pro skupinu ERGA. Signatáři posíleného Kodexu totiž musí v pravidelných zprávách informovat o dosaženém pokroku v rámci aplikace Kodexu a dodržování jeho doporučení. Vyhodnocování

¹²⁵European Regulators Group for Audiovisual Media Services. *20th ERGA Plenary: European media regulators look into the future, from the implementation of the DSA to the introduction of the EMFA*. Online. 21.12.2023. Dostupné z: <https://erga-online.eu/?p=1434> [citováno 2024-02-5].

¹²⁶ European Commission. *European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA)*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/erga> [citováno 2024-02-5].

¹²⁷European Commission. *Revision of the Audiovisual Media Services Directive (AVMSD)*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/revision-avmsd> [citováno 2024-02-5].

zpráv je prováděno skupinou ERGA a observatoří EDMO, kdy jim velmi velké platformy (dle DSA) předkládají zprávy pololetně a ostatní jednou ročně.¹²⁸

2.10 Evropská observatoř digitálních médií (EDMO)

Vznik první observatoře digitálních médií byl iniciován na základě Akčního plánu boje proti dezinformacím z roku 2018. *Evropská observatoř digitálních médií (The European Digital Media Observatory – EDMO)* je projekt Evropské komise, který podporuje nezávislá komunitní pracoviště v boji proti dezinformacím.¹²⁹

EDMO sídlí v Italské Florencii a oficiálně bylo založeno v roce 2020. Jedná se o nezávislou observatoř sdružující odborníky na mediální gramotnost, fact-checkery a akademické výzkumníky s odbornými znalostmi především v oblasti online dezinformací. Cílem EDMO je působit jako platforma pro:

- 1) odhalování dezinformačních kampaní,
- 2) nezávislé ověřování faktů,
- 3) podporu výzkumných činností v oblasti dezinformací,
- 4) osvětu a budování odolné občanské společnosti,
- 5) pomoc veřejným orgánům při monitorování a omezení šíření dezinformací,
- 6) zvyšování mediální a informační gramotnosti a další.¹³⁰

EDMO se člení na 14 vzájemně spolupracujících národních a mezinárodních poboček, které působí ve 28 zemích EU a Evropského hospodářství. Místní pobočky EDMO mají jedinečný potenciál v porozumění a řešení konkrétní zranitelnosti digitálních médií v oblastech své působnosti.¹³¹

Jednou z uvedených poboček je *Středoevropská observatoř digitálních médií (Central European Digital Media Observatory - CEDMO)*, které se zabývá

¹²⁸ Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. *Posílení evropského Kodexu zásad boje proti dezinformacím*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/posileni-evropskeho-kodexu-zasad-boje-proti-dezinformacim.aspx> [citováno 2024-02-24].

¹²⁹ European Commission. *European Digital Media Observatory (EDMO)*. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-digital-media-observatory> [citováno 2024-02-25].

¹³⁰ EDMO. *EDMO brings together experts and organisations from the digital media fields in the widest sense*. Online. Dostupné z: <https://edmo.eu/about-us/edmoeu/our-vision-and-mission/> [citováno 2024-02-25].

¹³¹ EDMO. *United Against Disinformation*. Online. Dostupné z: <https://edmo.eu/about-us/edmoeu/> [citováno 2024-02-25].

identifikací, zkoumáním a upozorňováním dezinformačních kampaní ve střední Evropě (především v České republice, na Slovensku a v Polsku). V této oblasti zároveň slouží jako nezávislé multidisciplinární centrum, které podporuje společenskou odolnost proti dezinformacím, a navrhuje krátkodobá a dlouhodobá doporučení umožňující občanské společnosti, veřejným institucím a soukromému sektoru reagovat na klesající důvěru v klíčové instituce.¹³²

2.11 Přístup NATO k boji proti dezinformacím

Hlavním cílem NATO je ochrana svobody a bezpečnosti všech jeho členů politickými i vojenskými prostředky. Funkčnost Aliance je zajištěna díky společnému závazku ke vzájemné spolupráci mezi svrchovanými státy, založené na nedělitelnosti bezpečnosti jejích členů.¹³³

Obecně lze říct, že NATO z podstaty své existence preferuje vojenský rozměr bezpečnosti, přestože existují diskuse a dílčí aktivity i v ostatních dimenzích. Tato skutečnost do značné míry limituje možnosti NATO řešit bezpečnostní krize jinými než vojenskými prostředky. V případě, že nemohou být vojenské prostředky nasazeny, omezuje se zpravidla aktivita této Aliance na deklarování stanovisek (vyjádření generálního tajemníka NATO apod.).¹³⁴

NATO přistupuje k dezinformacím ze široké perspektivy, vnímá je totiž jako součást hybridních hrozeb – tedy kombinaci vojenských a nevojenských postupů a metod sloužících k získání převahy nad nepřítelem nebo k jeho porážce. Obrana proti hybridním hrozbám je přenechána jednotlivým spojencům. V této oblasti Aliance zejména koordinuje, vytváří návrhy, doporučení a zprostředkovává výměnu informací a zkušeností mezi aliančními státy.¹³⁵ NATO přistupuje k dezinformačnímu působení s vážností, disponuje řadou obranných nástrojů a snaží se aplikovat strategická opatření. Přesto se zdá, že Aliance zareagovala

¹³² CEDMO. *About CEDMO*. Online. Dostupné z: <https://cedmohub.eu/> [citováno 2024-02-25].

¹³³ Ministerstvo obrany ČR. *NATO – hlavní funkce*. Online. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/nato---hlavni-funkce-2410/> [citováno 2024-03-05].

¹³⁴ EICHLER, J., et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. 1.st ed. Praha: Oeconomia, 2019. Aktivity mezinárodních bezpečnostních organizací NATO, OBSE a EU při naze o deeskalaci konfliktů na Ukrajině a v Sýrii, p. 178. ISBN 978-80-245-2296-8

¹³⁵ JIREŠ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 79. ISBN 978-80-200-3237-9.

na dezinformační kampaně opožděně – to pravděpodobně zapříčinila její zmiňovaná orientace na vojenský rozměr bezpečnosti a níže popsaná evoluce obrany proti hybridním hrozbám.

2.12 Vývoj strategie NATO v boji proti hybridním hrozbám

Pojem hybridní válčení se začal objevovat počátkem nového milénia. Tento koncept válčení byl poprvé uveden v roce 2005 v článku, který publikoval Frank G. Hoffman a James Mattis. V tomto článku bylo hybridní válčení popisováno jako kombinace vojenský a nevojenských prostředků, včetně kybernetických útoků, sabotáží proti kritické infrastruktuře a nepřátelských informačních operací. Je důležité zmínit tehdejší kontext chápání bezpečnostního prostředí. Aliance se soustředovala převážně na expediční operace, proto se počátky diskuse o hybridním válčení netýkaly přímo alianční obrany proti rovnocennému nepříteli ohrožujícímu území spojeneckých zemí.¹³⁶

Katalyzátorem změny konceptu chápání hybridních hrozeb se stala ruská agrese na Ukrajině v roce 2014. Tehdy došlo k posunu jeho chápání na strategickou úroveň. NATO přestalo vnímat hybridní hrozby pouze jako působení místních aktérů, kteří usilují o neúspěch aliančních expedičních operací, nýbrž začaly být považovány za strategický záměr protivníka paralyzovat samotnou Alianci, ochromit její rozhodování a zabránit jí realizovat věrohodné odstrašení a obranu. Toto uvědomění akcentovalo potřebu věrohodného vojenského odstrašování Ruské federace, které v sobě zahrnovalo připravenost a vycvičenost aliančních sil, logistické zabezpečení a obzvláště schopnost přepravy sil na velké vzdálenosti.¹³⁷

Přestože se NATO věnovalo prvkům hybridního válčení již dříve, poprvé byl obecně definován pojmem hybridní hrozby a hybridní válčení v *deklaraci ze summitu ve Walesu v září 2014*. Mimo to dokument vyzdvihoval strategickou

¹³⁶ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 71. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹³⁷ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 72. ISBN 978-80-200-3237-9.

komunikaci jako důležitý nástroj pro obranu před hybridními hrozbami. V roce 2015 probíhala systematická vnitřní diskuse, která vyvrcholila přijetím zastřešující strategie NATO téhož roku.¹³⁸

Tato strategie pokládá za součást kolektivní obrany pomoc spojencům v případě hybridního ohrožení. Dále strategie stanovila tři hlavní sféry působení NATO: oblast přípravy (prevence), odstrašení a obrany. V oblasti přípravy a prevence Aliance především sbírá, vyhodnocuje a se spojenci sdílí zpravodajské informace. V tomto ohledu má významnou koordinační a analytickou úlohu zpravodajská divize mezinárodního štábu NATO (*Joint Intelligence Security Division – JISD*). V oblasti odstrašení jsou zejména posilovány logistické kapacity, připravenost sil a zefektivnění rozhodovacích procesů.¹³⁹

Za dovršení adaptace NATO na novou koncepci hybridního válčení, lze považovat *Varšavský summit v roce 2016*, kde byly zakotveny hlavní principy nové podoby aliančního odstrašení. Konkrétně odstrašení obsahovalo kombinaci malých mnohonárodnostních předsunutých sil rozmístěných podél východní hranice NATO se schopností tyto jednoty v případě ohrožení rychle posílit. Nejprve by tyto síly měly být posíleny Silami velmi vysoké pohotovosti a následně ostatními částmi posílených Sil rychlé reakce NATO, případně dalšími spojeneckými silami. *Deklarace z Varšavského summitu* poprvé veřejně vyhlásila, že NATO chápe obranu proti hybridnímu válčení jako součást své kolektivní obrany a že v případě ohrožení spojeneckého území může Severoatlantická rada aktivovat článek 5 Severoatlantické smlouvy o kolektivní obraně. Deklarace dále vyzdvihovala potřebu kybernetické obrany, posílení odolnosti kritické infrastruktury a bezpečnosti dodávek energie. V této návaznosti Spojenci přijali *Závazek ke kybernetické obraně (Cyber Defence Pledge)*.¹⁴⁰

¹³⁸ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 74-75. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹³⁹ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 79-80. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁴⁰ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 72. ISBN 978-80-200-3237-9.

Na summitu ve Varšavě se dále spojenci zavázali k plnění sedmi základních požadavků pro odolnost (*Baseline Requirements*): 1) zajištění kontinuity vládnutí, 2) rezistence energetického průmyslu, 3) schopnost zajistit nenarušené přesuny spojeneckých sil, 4) odolné zdroje vody a potravin, 5) možnost postarat se o velké množství zraněných, 6) houževnaté civilní telekomunikační sítě a 7) odolná dopravní infrastruktura.¹⁴¹

V roce 2018 se konal summit NATO v Bruselu, který dále rozvinul chápání hybridních hrozeb a zmiňoval konkrétní hybridní akce provedené Ruskem proti Velké Británii, Černé hoře a další útoky proti spojeneckým zemím (mohutné dezinformační kampaně a kybernetické útoky). Na základě deklarace byla posílena zpravodajská spolupráce mezi členskými státy a dále byly vytvořeny mnohonárodní expertní týmy (*Counter Hybrid Support Teams*), jejichž účelem byla pomoc v případě akutního hybridního působení.¹⁴² Tyto týmy jsou složené z expertů v různých oborech a jsou připravené k rychlému nasazení na základě požadavku alianční země. Poprvé byly vyslány v roce 2019 do Černé Hory, z důvodu obavy černohorské vlády z možného ovlivnění parlamentních voleb Ruskou federací. Protihybridní týmy ukazují, jak reakce na nepřátelské hybridní působení mění fungování Aliance a její přístup k odstrašení a obraně.¹⁴³

NATO disponuje i dalšími nástroji, koncepcemi a strategickými plány. Z podstaty fungování Aliance jsou ale tyto dokumenty utajovány, a proto je veřejně přístupné jen omezené množství informací.

2.13 Strategická koncepce NATO z roku 2022

V roce 2022 na summitu v Madridu přijali spojenci novou *Strategickou koncepci NATO*. Nová koncepce definovala úkoly a výzvy Aliance v příští dekádě, které byly významně ovlivněny ruskou invazí na Ukrajinu. Jako největší hrozby dokument veřejně označuje Ruskou federaci a terorismus. Jsou v něm opět podtrženy tři

¹⁴¹ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 81. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 82. ISBN 978-80-200-3237-9.

hlavní úkoly NATO: odstrašení a obrana, předcházení krizím a krizové řízení, a kooperativní bezpečnost. Důležitou částí Koncepce je budování odolnosti proti vojenským i nevojenským hrozbám a hybridním vlivům.¹⁴⁴

Strategické koncepce zdůrazňuje, že v euroatlantickém prostoru nepanuje mír, neboť Ruská federace porušila normy a zásady, které předpokládají předvídatelný a stabilní evropský bezpečnostní řád. Proto je Ruská federace prohlášena za nejvýznamnější a nejpříímější hrozbu pro bezpečnost spojenců a stabilitu v euroatlantickém prostoru. V této souvislosti je uváděna zejména Ruská podvratná činnost, agrese a používání konvenčních, kybernetických a hybridních prostředků. Hlavním úkolem této koncepce je výrazné posílení odstrašujících a obranných pozic zajištěním trvalé přítomnosti předstunutých Aliančních sil ve strategických oblastech, a to na všech úrovních (země, moře, vzduch). Mimo jiné dokument klade za cíl posílit technologický náskok Aliance, stejně jako kybernetickou obranu a odolnost kritické infrastruktury.¹⁴⁵

2.14 Platforma NATO-Ukrajina pro boj proti hybridní válce

Platforma (NATO-Ukraine Platform on Countering Hybrid Warfare) byla založena v roce 2016 na summitu NATO ve Varšavě za účelem usnadnění spolupráce při identifikaci a boji proti hybridním hrozbám. Skutečnost, že Rusko používá hybridní taktiku (dezinformace, kybernetické útoky, snahy o destabilizaci společnosti) k legitimizaci okupace cizího území, byla hlavní motivací pro založení Platformy.¹⁴⁶

Platforma podporuje výzkum a umožňuje budování kapacit pro zmírňování zranitelnosti a posilování odolnosti státu a společnosti. Dále jsou pořádány

¹⁴⁴ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Dokumenty a zdroje – Severoatlantická smlouva*. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/nato.brussels/cz/informace_o_nato/dokumenty_a_zdroje/index.html [citováno 2024-03-06].

¹⁴⁵ North atlantic treaty organization. *NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT*. Online. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf [citováno 2024-03-06].

¹⁴⁶ North atlantic treaty organization. *NATO and Ukraine hold workshop on use of hybrid tactics in multilateral diplomacy*. Online. 19.10.2021. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_187559.htm?selectedLocale=en [citováno 2024-03-06].

workshopy a odborné konzultace zaměřující se na získané poznatky, posílení prevence a boj proti dezinformacím.¹⁴⁷

2.15 Společná zpravodajská a bezpečnostní divize NATO (JISD)

V roce 2016 vznikla na základě deklarace z Varšavského summitu Společná zpravodajská a bezpečnostní divize NATO (Joint Intelligence and Security Division). Vedoucí pozici v Divizi zastává náměstek generálního tajemníka pro zpravodajství a bezpečnost. Úkolem organizace je poskytovat strategické všestranné zpravodajství klíčovým vojenským a civilním činitelům s rozhodovací pravomocí na úrovni velitelství NATO a státům.¹⁴⁸

Důležitou koordinační a analytickou úlohu má v této organizaci její oddělení pro analýzu hybridních hrozeb, které má na starosti zajištění situační povědomí Aliance o nepřátelském hybridním působení.¹⁴⁹

2.16 Politika kybernetické obrany NATO

Kybernetické útoky jsou v pojetí NATO chápány jako stěžejní prvek hybridního spektra, které nejvíce ohrožují civilní spojeneckou infrastrukturu. Na již zmiňovaném Varšavském summitu přijali členské státy Závazek ke kybernetické obraně (Cyber Defence Pledge), jehož záměrem bylo posílit národní schopnosti kybernetické obrany a podpořit spojeneckou spolupráci v této problematice. Podstatou Závazku je, převzetí odpovědnosti jednotlivých členských států v dané oblasti, přičemž NATO zde má podpůrný charakter. Spojenci se konkrétně zavázali k budování širokého spektra nástrojů pro ochranu informační a komunikační infrastruktury. Dále se zavázali k tomu, že budou rozvíjet schopnosti kybernetické obrany, posilovat spolupráci a výměnu zkušeností, stejně jako vlastní

¹⁴⁷ North atlantic treaty organization. *Countering hybrid threats*. Online. 7.3.2024. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm [citováno 2024-03-07].

¹⁴⁸ North atlantic treaty organization. *NATO International Military Staff Joint Intelligence and Security Division (JISD)*. Online. 3.3.2017. Dostupné z: <https://www.nato.int/cps/en/natolive/107942.htm> [citováno 2024-03-07].

¹⁴⁹ JIREŠ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 80. ISBN 978-80-200-3237-9.

znalosti a podporovat výcvik a vzdělávání ozbrojených sil v oblasti kybernetické obrany.¹⁵⁰

Za účelem podpory spojenců ohrožených kybernetickými útoky NATO disponuje kybernetickými týmy rychlého nasazení (*NATO Cyber Rapid Reaction Teams*). Tyto jsou do čtyřadvaceti hodin od žádosti zasažené země připraveny k vyslání. V případě ofenzivních kybernetických schopností NATO spoléhá na národní kapacity, které ji technologicky nejvyspělejší členové dávají k dispozici.¹⁵¹

V roce 2021 na summitu NATO v Bruselu byla schválena *Komplexní politika kybernetické obrany* podporující tři základní úkoly NATO. Spojenci opět potvrdili závazek k využívání široké škály aktivního odrazování a obraně proti kybernetickým hrozbám, včetně zvážení kolektivní reakce. Na summitu spojenci uznali, že dopad významných kumulativních kybernetických útoků může být za určitých okolností považován za napadení, které by mohlo vést k aktivaci článku 5 Severoatlantické smlouvy. Bylo zdůrazněno, že zajištění bezpečnosti kyberprostoru vyžaduje komplexní přístup jednoty úsilí na politické, vojenské a technické úrovni.

Později na summitu NATO ve Vilniusu v roce 2023 byla schválena nová koncepce pro zvýšení podílu kybernetické obrany na celkovém odstrašování a obrannému postavení NATO. Koncepce integrovala tři úrovně kybernetické obrany NATO – politickou, vojenskou a technickou, zajišťující civilně-vojenskou spolupráci za všech okolností. Byl spuštěn nástroj NATO pro podporu virtuálních kybernetických incidentů (*Virtual Cyber Incident Support Capability – VCISC*), který má spojencům pomáhat zmírnit dopady významně škodlivých kybernetických aktivit.¹⁵²

¹⁵⁰ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 81. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁵¹ JIREŠ, J. ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. 1.st ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 81-82. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁵² North atlantic treaty organization. *Cyber defence*. Online. 14.8.2023. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm [citováno 2024-03-07].

2.17 Spolupráce EU a NATO v boji proti dezinformacím

Hybridní působení zahrnuje široké spektrum nevojenských nástrojů a odehrává se z velké části v civilním sektoru, kde jsou možnosti NATO omezené. Z tohoto důvodu byla na základě společné deklarace z roku 2016 rozvinuta spolupráce NATO a EU. Společné aktivity lze podle deklarace rozdělit do čtyř hlavních kategorií: 1) posilování situačního povědomí, 2) sdílení informací a výměna zkušeností v oblasti strategické komunikace, 3) koordinace reakcí na krize a 4) posilování odolnosti.¹⁵³

2.18 Evropské centrum pro boj proti hybridním hrozbám (Hybrid CoE)

Evropské centrum excelence pro boj s hybridními hrozbami (*European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats – Hybrid CoE*) je mezinárodní a nezávislé centrum založené jako společné pracoviště pro odborníky a vědce z členských států EU a NATO, které pomáhá mezinárodním společenstvím EU a NATO a jejich členským státům v problematice hybridních hrozeb.¹⁵⁴

V roce 2016 bylo zveřejněno společné sdělení Evropské komise a Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, na jehož základě byl iniciován vznik Hybrid CoE. Tato iniciativa byla téhož roku podpořena Radou EU a Severoatlantickou radou. Hybrid CoE bylo formálně založeno v dubnu 2017, přičemž prvních devět států podepsalo zakládající dokument – Memorandum o porozumění. Hybrid CoE má sídlo ve Finsku v Helsinkách a v současnosti se na činnosti Centra podílí 34 zúčastněných států.¹⁵⁵

Vysoké úrovně znalostí Centra je dosahováno díky spojení vědomostí více než 1500 odborníků z praxe působících ve zúčastněných státech, v EU a NATO, a také v soukromého sektoru a v akademické sféře.¹⁵⁶

¹⁵³ JIREŠ, J. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1. st. ed. Praha: Academia, 2021. Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO, p. 82-83. ISBN 978-80-200-3237-9.

¹⁵⁴ Hybrid CoE. *What is Hybrid CoE?*. Online. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/who-what-and-how/> [citováno 2024-02-25].

¹⁵⁵ Hybrid CoE. *Establishment*. Online. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/establishment/> [citováno 2024-02-25].

¹⁵⁶ Hybrid CoE. *What is Hybrid CoE?*. Online. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/who-what-and-how/> [citováno 2024-02-25].

Centrum podporuje individuální i kolektivní úsilí svých členů, které vede k posílení jejich civilně-vojenských schopností, odolnosti a připravenosti čelit hybridním hrozbám. Hlavním cílem Hybrid CoE je rozvoj společného chápání hybridních hrozeb na strategické úrovni a podpora komplexní reakce celé vlády na národní úrovni a koordinované reakce na úrovni NATO a EU.¹⁵⁷ Za tímto účelem Hybrid CoE vytváří nové strategické koncepty, které také pomáhá realizovat. Centrum rovněž vydává odborné publikace a slouží jako školicí středisko pro odborníky ze zúčastněných států. Centrum dále zřídilo tři samostatné komunitní zájmové organizace – Hybrid Col (*Community of Interest*), které se dělí dle oblastí své činnosti na: Hybridní vliv Col, Strategie a obrana Col, a Zranitelnost a Odolnost Col. Podporu činnosti Col poskytuje vlastní výzkumný a analytický tým a tým pro školení a cvičení.¹⁵⁸

¹⁵⁷ NATO StratCom. *EU And NATO Welcome Hybrid CoE*. Online. 14.10.2017. <https://stratcomcoe.org/news/eu-and-nato-welcome-hybrid-coe/105> [citováno 2024-02-26].

¹⁵⁸ Hybrid CoE. *What is Hybrid CoE?*. Online. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/who-what-and-how/> [citováno 2024-02-25].

3 Praktická část

Praktickou část práce tvoří empirický výzkum, který se formou výzkumného šetření zaměřuje na znalosti, zkušenosti a názory respondentů k otázkám dezinformačního působení, prevence a bezpečnostní politiky EU a NATO. Pro tento účel je využita kvantitativní metoda strukturovaného dotazníkového průzkumu. Charakteristikou výzkumu je komparace výsledků šetření u dvou skupin respondentů – skupiny příslušníků bezpečnostních sborů a skupiny osob z civilní sféry.

3.1 Stanovení hypotéz

Jak již bylo uvedeno v úvodu této práce, manipulativní techniky často využívají „slepých míst“ našeho mozku. Nejčastěji je dezinformacemi a propagandou podněcován strach a nenávist. Přirozenou reakcí na tyto emoce je „odstavení“ kritického myšlení a utváření silných paměťových stop. Proto mohou dezinformacím podlehnout i vzdělaní lidé a jejich ovlivnění tak není přímo vázáno na intelekt.¹⁵⁹ Emoční reakci na dezinformace a propagandu nelze úplně eliminovat, proto se jeví jako nejúčinnější opatření pro budování odolnosti vzdělávání v mediální a informační gramotnosti. Tedy zejména zjišťování informací ze seriózních zdrojů a znalosti principů dezinformací a propagandy, včetně mechanismu jejich psychologického působení.¹⁶⁰ Přestože mohou dezinformace ovlivňovat i nadprůměrně inteligentní jedince, lze se v kontextu s výše uvedeným domnívat, že pro budování větší odolnosti a pochopení daného tématu, které je samo o sobě relativně složité a mnohdy vyžaduje větší kapacitu kritického a analytického myšlení, je pro odolnost také nezbytný intelekt v pásmu alespoň mírného podprůměru.¹⁶¹

Podle § 13 odst. 1 písm. d) a e) zák. č. 361/2003 o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů může být do služebního poměru přijat státní občan České

¹⁵⁹ ALVAROVÁ, A. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3rd ed. Praha: Stanislav Juhaňák - TRITON, 2022. V hlavě, Mám přece mozek, ne?, p. 139–141. ISBN 978-80-7684-056-0.

¹⁶⁰ GREGOR, M., et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. Jak se tomu bránit, p. 124–128. ISBN 978-80-264-1805-4.

¹⁶¹ Bohatý, D. *Rozdělení populace podle inteligence*. Online. 6.3.2017. In: iDNES.cz/BLOG. Dostupné na: <https://bohaty.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=590728> [citováno 2024-02-03].

republiky, který „splňuje stupeň vzdělání stanovený pro služební místo, na které má být ustanoven“ a „je zdravotně, osobnostně a fyzicky způsobilý k výkonu služby“.¹⁶² Vyhláška Ministerstva vnitra ČR č. 487/2004 Sb. o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru toto upřesňuje. Podle § 1 uvedené vyhlášky jsou předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru, osobní charakteristiky, které občan nebo příslušník splňuje, pokud je:

- „a) intelektově v pásmu průměru nebo vyšším,*
- b) emočně stabilní,*
- c) psychosociálně vyzrálý,*
- d) odolný vůči psychické zátěži,*
- e) s žádoucí motivací, postoji a hodnotami,*
- f) bez nedostačivosti v oblasti volných procesů,*
- g) bez nedostačivosti v oblasti poznávacích procesů,*
- h) bez nedostačivosti v oblasti autoregulace,*
- i) bez znaků nežádoucí agresivity a*
- j) bez psychopatologické symptomatiky.“¹⁶³*

Příslušníci bezpečnostních sborů jsou tedy vybíráni na základě osobní způsobilosti, která je ověřována prostřednictvím psychologického vyšetření, kdy je mimo jiné také sledována emoční stabilita, intelekt v pásmu průměru nebo vyšším a jejich motivace, postoje a hodnoty. Lze se tedy domnívat, že příslušníci mohou disponovat zaujatou orientací ve vztahu dezinformací k bezpečnosti,

¹⁶² Zákon č. 361/2003 Sb. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Aktuální znění od 1. 1. 2024 (277/2019 Sb., 432/2022 Sb.); *Elektronická sbírka zákonů a mezinárodních smluv*, Vyhlášeno ve Sbírce zákonů ČR dne 31. 10. 2003 s datem účinnosti 1. 1. 2007, částka 121/2003.

¹⁶³ Vyhláška č. 487/2004 Sb. Vyhláška o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru. Aktuální znění od 1. 1. 2013 (474/2012 Sb.); *Elektronická sbírka zákonů a mezinárodních smluv*, Vyhlášeno ve sbírce zákonů dne 15. 9. 2004 s datem účinnosti 1. 1. 2007, částka 168/2004.

a pochopením významu této problematiky. Stejně tak lze u příslušníků odhadovat existenci znalostí a názorů na přínos EU a NATO v boji proti dezinformacím.

Na základě výše uvedeného jsou stanoveny dvě hypotézy výzkumu, které budou ověřovány:

- 1) Příslušníci bezpečnostních sborů jsou více odolní proti dezinformačnímu působení než osoby z civilní sféry.
- 2) Příslušníci bezpečnostních sborů mají větší znalosti a uvědomění ohledně dezinformačního působení oproti osobám z civilní sféry.

Při zkoumání 1. hypotézy je sledována odpověď na přímou otázku respondentů na vlastní detekci ovlivnění dezinformací, včetně otázek směřujících ke zjištění uvědomění závažnosti a škodlivosti dezinformačního působení. Toto uvědomění má totiž vypovídající hodnotu úrovně poznání v otázce odolnosti proti dezinformačnímu působení.

Při prověřování 2. hypotézy jsou sledovány odpovědi na otázky zjišťující znalost podstaty dezinformací a orientaci v této problematice, jakož i obecný konsensus se členstvím ČR v EU a NATO. O hlubším poznání tématu totiž vypovídá pochopení širších souvislostí, v tomto případě nezbytnosti České republiky zůstat v současné situaci politicky jednotnou s politikou EU i NATO.

Obě hypotézy spolu souvisí a některé otázky ve výzkumném dotazníku mohou mít vypovídající hodnotu pro obě. To zapříčiňuje fakt, že pochopení dezinformačního působení, orientace v dané problematice, uvědomění škodlivosti apod. jsou nejlepším předpokladem pro zvyšování odolnosti proti vlivu dezinformací.

Proto je dále stanovena 3. hypotéza výzkumu, která zní:

- 3) Dobrá odolnost proti dezinformacím předpokládá velmi dobrou znalost dané problematiky.

3. hypotéza bude prověřována u obou skupin respondentů.

Mimo zkoumání uvedených hypotéz se empirický výzkum sekundárně zaměřuje na zkušenosti respondentů s dezinformacemi ve svém prostředí (a) i na jejich zkušenosti se vzdělávacími materiály zainteresovaných subjektů (b). Byla

zjišťována spokojenost respondentů s opatřeními a prevencí příslušných subjektů proti dezinformacím (c) a byla zjišťována spokojenost se vzděláváním na základních a středních školách v oblasti mediální gramotnosti (d). Nakonec bylo zjišťováno, zda by respondenti byli ochotni, v rámci opatření proti dezinformačnímu působení, připustit jistou míru cenzury médií (e).

3.2 Použité metody a postupy

Při dotazníkovém průzkumu bylo osloveno celkem 100 respondentů, kteří tvořili nehomogenní skupinu s ne zcela vyrovnaným poměrem počtu mužů, žen a stupně dosaženého vzdělání. Jednalo se celkem o 55 mužů a 45 žen, z čehož bylo 49 vysokoškolsky vzdělaných, 41 středoškolsky (maturita) a 10 osob mělo odborné středoškolské vzdělání (výuční list). V rámci vyhodnocování byli respondenti rozděleni na dvě poloviny podle druhu jejich zaměstnání. 1. skupina zahrnovala osoby ve služebním poměru u bezpečnostních sborů a do 2. skupiny byly zahrnuty osoby zaměstnané v civilní sféře (včetně studentů a jinak zaměstnaných osob bez přímé vazby na bezpečnostní sbory).

Respondenti vyplňovali anonymní dotazník, který obsahoval 19 výzkumných otázek, u kterých bylo možno označit pouze jednu z nabízených možností. Zpravidla se jednalo o možnost „Ano“/„Ne“ a dle relevance byla umožněna také varianta „Nevím“ nebo „Toto téma nesleduji“. V jednom případě bylo možné současně označit více variant odpovědí, kdy se jednalo o doplnění výroku.

Každá výzkumná otázka měla určitý záměr a pomocí jejích odpovědí byly zkoumány možnosti přijetí nebo zamítnutí jednotlivých hypotéz. Několik otázek směřovalo k prověření dílčího účelu dotazníku, tedy ke zjištění postojů a názorů respondentů na jejich spokojenost s prevencí, mírou opatření a vzděláváním ze strany klíčových subjektů v oblasti dezinformací. Dále bylo zjišťováno, zda respondenti dochází do kontaktu s dezinformacemi, anebo naopak se vzdělávacími materiály a osvětou v oblasti dezinformací a mediální gramotnosti.

Podle významu výzkumných otázek bylo stanoveno bodové ohodnocení odpovědí, které byly následně kategorizovány dle sledovaného záměru. V závislosti na charakteru odpovědi byla možnost získání také záporných bodů.

Kvůli lepší interpretaci byly některé výsledky přepočítány do procentuálního poměru.

Pro zjištění požadovaných informací byla využita kvantitativní metoda strukturovaného dotazníkového průzkumu. Za užití analytických metod a postupů byla získaná data zpracována v programech MS OFFICE (Excel, Word, Power Query) – sloučení údajů, jejich úprava a konsolidace, výběr a filtrace dat dle potřebných podmínek, tabulková vizualizace dat a grafy.

Rozborem odpovědí v kontextu různých souvislostí by mohly být sledovány i další hodnoty a vztahy. Jejich případné vyhodnocování by ale nebylo v souladu s rozsahem a smyslem této bakalářské práce. Je nutné poznamenat, že dotazníkové šetření nebylo provedeno u reprezentativního vzorku respondentů, a proto nemohou být závěry této práce paušalizovány. Avšak pro splnění účelu této práce mají výsledky šetření vypovídající hodnotu. Konkrétní znění otázek je dostupné v příloze bakalářské práce.

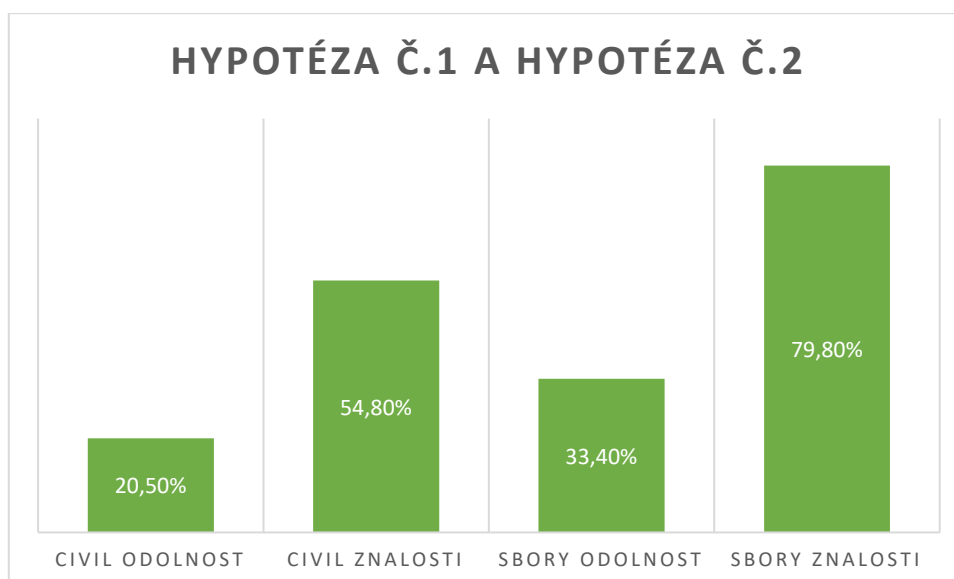
3.3 Výsledky výzkumného šetření

Analýzou výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že respondenti z řad bezpečnostních sborů dosáhli při zjišťování jejich odolnosti celkem 58,5 bodů ze 175 možných, kdy se jednalo o celkový zisk 33,4 %. Oproti nim získaly osoby z civilních řad celkem 35,5 bodů a tedy zisk 20,2 %. Na základě těchto výsledků lze přijmout hypotézu č. 1.

Hypotéza č. 1: Příslušníci bezpečnostních sborů jsou více odolní proti dezinformačnímu působení než osoby z civilní sféry.

Při zkoumání míry znalostí v oblasti dezinformací bylo u příslušníků bezpečnostních sborů zjištěno získání 199,5 bodů z 250 možných, tedy 79,8 %. Skupina osob z civilní sféry získala celkem 137 bodů a 54,8 %. Tyto výsledky umožňují přijetí hypotézy č. 2.

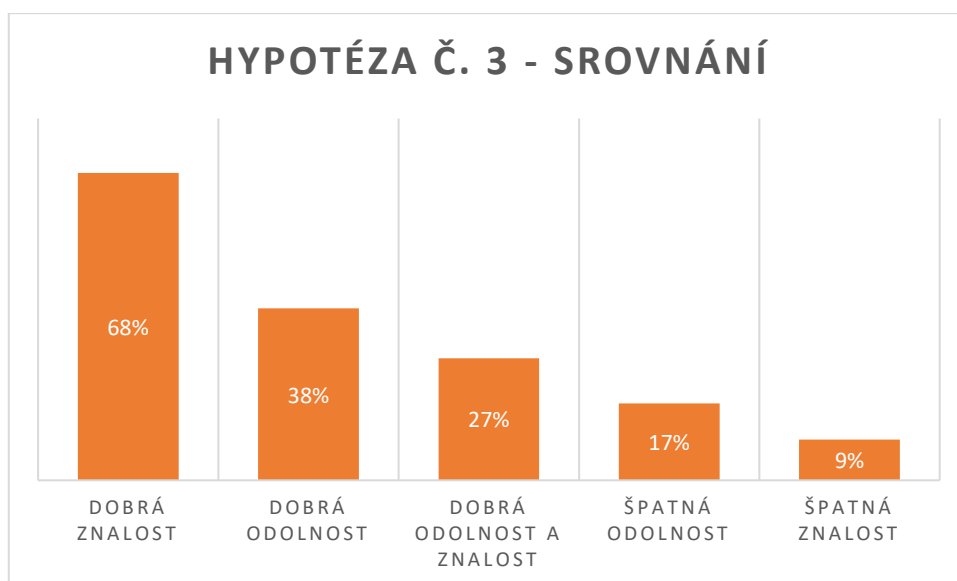
Hypotéza č. 2: Příslušníci bezpečnostních sborů mají větší znalosti a uvědomění ohledně dezinformačního působení oproti osobám z civilní sféry.

Graf 1

Z celkového počtu respondentů vykazovalo, na základě metody bodového hodnocení, 68 % respondentů velmi dobré znalosti v oblasti dezinformačního působení (získání nejméně horní čtvrtiny z maxima dosažených bodů), přičemž 38 % dosahovalo dobré úrovně odolnosti (získání nejméně horní třetiny z maxima dosažených bodů). Dalších 17 % respondentů dosahovalo v oblasti odolnosti neuspokojivé výsledky (spodní třetina z dosažených bodů). Při bližším zkoumání bylo zjištěno, že pouze 27 % dotazovaných osob vykazuje zároveň znaky vyšší míry znalostí a odolnosti v oblasti dezinformačního působení. Z podstaty zjištění je možné s opatrností přijmout hypotézu č. 3, neboť ze 38 % respondentů, kteří dosahovali dobré odolnosti, jich pouze 11 % nedisponovalo velmi dobrou úrovní znalostí. Avšak zároveň data naznačují, že dobrá znalost problematiky není automaticky předpokladem pro lepší odolnost proti dezinformacím, o čemž vypovídá zbylých 41 % respondentů s velmi dobrou mírou znalostí, ale ne s tak dobrou mírou odolnosti.

Hypotéza č. 3: Dobrá odolnost proti dezinformacím předpokládá velmi dobrou znalost dané problematiky.

Graf 2

Dále bylo průzkumem zjištěno, že:

- a) Dle odpovědí se prostřednictvím sociálních sítí, médií anebo emailu setkalo s dezinformacemi 96 % dotazovaných respondentů a zmanipulované osoby ve svém okolí pozoruje 82 % respondentů.
- b) Oproti tomu se vzdělávacími materiály vydanými příslušnými organizacemi, obsahujícími osvětu v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací, došlo do kontaktu o poznání méně respondentů. Konkrétně 16 % respondentů přišlo do kontaktu s materiály vydanými EU nebo NATO, 35 % respondentů se setkalo s materiály vydanými veřejnoprávními organizacemi ČR a stejně tak se 35 % respondentů setkalo s vzdělávacími dokumenty vydanými společnostmi z neziskového sektoru.
- c) 72 % dotazovaných respondentů považovalo jako nedostatečná opatření EU pro odolnost členských států a jejich obyvatel. V případě NATO se jednalo o 63 % respondentů považujících učinění opatření za nedostatečná. Aktivitu Vlády ČR v oblasti prevence a vzdělávání proti dezinformacím považuje 81 % respondentů za nedostatečnou.
- d) Z průzkumu vyplývá, že 56 % respondentů nepovažuje za dostačující vzdělávání dětí na základních a středních školách v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací. 37 % nemělo o úrovni tohoto vzdělávání přehled.

- e) Pro 57 % respondentů je větší hrozbou neomezené šíření dezinformací, oproti riziku omezení práv na svobodu médií (cenzuře).

3.4 Závěr a navrhnutá řešení

Na základě výsledků empirického výzkumu lze konstatovat, že příslušníci bezpečnostních sborů mají lepší odolnost proti dezinformačnímu působení, jakož i znalosti o něm, než osoby z civilní sféry. Toto je pravděpodobně zapříčiněno jejich vyšší emoční stabilitou a odolností, na kterou je kladen nárok při posuzování osobnostní způsobilosti k výkonu povolání. Stejně tak lze usuzovat, že lepší znalosti dané problematiky vycházejí z jejich obecného zájmu o bezpečnost a citlivosti na bezpečnostní rizika. Jako obecné východisko pro budování odolnosti se jeví zajištění informací o mechanismu dezinformačního působení, k jehož pochopení pravděpodobně prospívá vyšší vzdělání, resp. intelekt v pásmu průměru a nadprůměru.

Průzkum naznačuje alarmující skutečnost – bezmála všichni respondenti se již setkali s dezinformacemi na sociálních sítích, v emailu nebo v médiích a většina respondentů také zná ve svém okolí osoby, které věří dezinformacím. Zároveň však jen menší třetina dotazovaných došla do styku s informačně vzdělávacími materiály týkajícími se dezinformací, které byly vydány klíčovými subjekty.

Uvedenému zjištění odpovídá obecná nespokojenost (téměř třičtvrtě respondentů) s mírou aktivit a opatření EU, NATO a České republiky proti dezinformačnímu působení. Za nedostatečné také považuje více než polovina dotazovaných respondentů vzdělávání v této oblasti na základních a středních školách.

Tato práce nemá ambice ani kompetenci soudit, zda je správnou možností v zamezení šíření dezinformací určitá regulace obsahu médií. Jisté je, že omezování svobody médií, tedy cenzura, byla v minulosti vždy doménou autoritativních režimů. Naklonění se k této možnosti pro zamezení dezinformačního působení nadpoloviční většinou respondentů může ukazovat na eskalaci jejich nespokojenosti s malou mírou protiopatření a na špatné zkušenosti s dezinformacemi.

Předložená zjištění do jisté míry korelují s poznatky uvedenými v teoretické části této práce. Podle nich je jednou z nejlepších cest k budování odolnosti proti

dezinformačnímu působení osvěta a vzdělávání v dané problematice. Tato potřeba není dle výzkumu stále dostatečně uspokojována, obzvláště se jedná o nedostatek faktického uvědomění škodlivosti dezinformací a uvědomění naléhavosti řešení této otázky, neboť se zdá, že sterilní fragmenty vědomostí o dezinformacích nemají bez zapojení emoční složky takový efekt.

Pro posílení odolnosti veřejnosti by měla existovat stálá neagresivní informační kampaň v médiích, zejména pak na místech dezinformačně exponovaných, tedy na sociálních sítích. V souvislosti s budováním silné občanské společnosti by mělo být systematizováno vzdělávání mediální gramotnosti na školách a v rámci zájmových skupin by měly být podporovány pravidelné workshopy a přednášky.

Je zarážející, že, přestože v ČR existuje od roku 2017 (v rámci Ministerstva vnitra ČR) Centrum boje proti hybridním hrozbám, přišlo do kontaktu s informačně vzdělávacím materiálem vydaným veřejnoprávní organizací ČR obsahujícím osvětu v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací jen 36 % respondentů z řad bezpečnostních sborů. Pro posílení odolnosti bezpečnostních sborů proti vlivu dezinformací by bylo vhodné alespoň zařadit pravidelné vzdělávání formou e-learningů a zajistit přiměřenou časovou dotaci v průběhu základního odborného vzdělávání.

Závěr

Dezinformace v zásadě nejsou ničím novým, jako součást propagandy tu byly dávno před pokusy o jejich vymezení, a dokonce existovaly daleko dříve než propaganda sama. Nebezpečí úmyslně lživých nebo zavádějících informací, které jsou záměrně šířeny za účelem manipulace jejich příjemců, se progresivně zvyšuje v soudobém prostředí informačně-technologické společnosti. První polovina teoretické části prezentuje složitost a významnost tématu dezinformačního působení. Tato část také ukazuje, že přes historické zkušenosti Evropy se škodlivostí a dopady propagandy (nacismus, komunismus apod.) není samozřejmostí, že jsou lidé i v současné době schopní odolat lživé manipulaci. Naléhavost řešení otázky odolnosti proti dezinformacím se jeví jako cesta k zabránění opakování minulosti.

Informačně-technologická doba, především prostřednictvím inženýringu sociálních sítí, zjednodušuje dosah a zvyšuje účinnost dezinformací, kdy mohutné dezinformační kampaně mohou v konkrétním čase oslovovat široké publikum napříč hranicemi států a kontinentů. Řešení tohoto problému logicky vyžaduje potřebu mezinárodní spolupráce a koordinace opatření v boji proti dezinformacím. Komplikovanost obrany proti dezinformacím je v tomto případě akcentována několika fakty: 1) kultivace dezinformací je založená na vědeckých poznatcích z psychologie a marketingu, 2) tvůrce dezinformací lze jen těžko identifikovat a sankcionovat, 3) spolupráce a reakce mezinárodních společenství jsou „těžkopádnější“ než je rychlost tvorby dezinformací, 5) omezování obsahu digitálních médií je nepřímou podporou dezinformačních narativů proti EU, NATO a vládám jednotlivých států (umocnění schématu „my a oni“).

Ve druhé polovině teoretické části je popsáno úsilí a možnosti EU a NATO v boji proti dezinformacím. Je zde uveden vývoj strategií obou společenství, stejně jako rozdíly v jejich pojetí. Ačkoliv existovaly rozdílné koncepce vnímání závažnosti dezinformací, pro EU i NATO se stala významným milníkem a katalyzátorem změn ruská anexie Krymu v roce 2014. Tato událost totiž roztříštila dosud omezený pohled na hybridní válčení (včetně dezinformačního působení), a ukázala nebezpečnost Ruské federace a zranitelnost EU i NATO. V následujících letech byly vedeny diskuse a prováděna různá opatření proti dezinformacím (a hybridním

hrozbám), která se ne vždy ukázala jako efektivní. To mohlo být pravděpodobně způsobeno i bagatelizací dané hrozby ze strany některých členských států, neboť efektivita opatření EU i NATO vždy závisí na vůli a faktickém provedení členskými státy.

Další důležitou událostí pro utváření bezpečnostní politiky a ochrany proti dezinformacím byla ruská agrese na Ukrajině v roce 2022. Po napadení Ukrajiny došlo v Západním demokratickém uspořádání k jeho jednoznačnému odsouzení a pravděpodobně také k opravdovému uvědomění si závažnosti dezinformačního vlivu. Nyní lze konstatovat, že snahy NATO a EU v podobě tvorby specializovaných institucí a jejich vzájemné spolupráce významným způsobem přispívají k ochraně proti dezinformačnímu působení. Je třeba také poznamenat, že komplexnost této hrozby vyžaduje zapojení a spolupráci osob angažovaných v různých společenských odvětvích (právo, informatika, psychologie, vojenství, diplomacie apod.). V tomto směru EU i NATO prokázaly, že se již dokáží přizpůsobit aktuálním trendům dezinformačního působení a včasné zareagovat na rozsáhlé dezinformační kampaně. Toho je docíleno především zajištěním potřebných kapacit a koordinací činnosti specializovaných pracovišť a odpovědných osob.

Praktická část této práce zkoumala znalosti, názory a odolnost respondentů v oblasti dezinformačního působení. Hlavní prověřovanou skupinu tvořili respondenti z aktivní služby u bezpečnostních sborů. Cílem bylo jak výše zmiňované, tak ověření, zda příslušníci bezpečnostních sborů, jakožto složka kritické infrastruktury státu, disponují většími znalostmi a odolností než osoby z civilní sféry. Výsledky praktické části ukázaly, že sice příslušníci vykazují lepší znalosti a odolnost oproti osobám z civilní sféry, ale napříč původnímu očekávání měla úroveň odolnosti poměrně velké rezervy. Výzkumem bylo zjištěno, že dosažení dobrých znalostí o dezinformacích, samo o sobě neznamená vyšší odolnost proti nim, avšak že jsou dobré znalosti nezbytným předpokladem pro budování odolnosti. Dále bylo výzkumem zjištěno, že téměř všichni respondenti mají osobní zkušenosti s dezinformacemi nebo znají zmanipulované osoby ve svém okolí. Také byla zjištěna obecná nespokojenost s aktivitami ČR proti dezinformacím, jakož i aktivitami EU a NATO (preventivní kampaně, vzdělávání).

Výzkum bohužel naznačuje dosud nedostatečnou aktivitu Vlády ČR, neboť respondenti (včetně příslušníků bezpečnostních sborů) uvedli minimální kontakt se vzdělávacími materiály a osvětou v dané problematice.

Na základě důkladné rešerše, teoretického zkoumání a výzkumného šetření uvedených v této práci, je zcela evidentní naléhavost setrvání a progresu aktivit proti hrozbám dezinformačního vlivu. Neboť škodlivé působení dezinformací bezprostředně ohrožuje svobodu a demokracii v evropském prostoru. Z toho důvodu se pro ochranu svobody a demokracie jeví jako nejefektivnější cesta budování odolné občanské společnosti formou vzdělávání a informačních kampaní. Aplikace jednotlivých opatření, kvalita a efektivita jejich provedení pak zejména záleží na schopnostech a kompetencích konkrétních vlád. Je totiž chybou vládnoucí garnitury, pokud nedokáže správně interpretovat opatření EU a NATO.

Neustálé změny a nejistota v bezpečnosti evropského prostoru vyžadují jednotu postojů, sebejistotu a rozhodnost EU i NATO. Současná rozhodnutí a aktivity odpovědných subjektů v oblasti boje proti dezinformacím budou mít v budoucnu bezpochyby větší dopad na směřování a vývoj Evropské společnosti než kdy dříve.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ALVAROVÁ, Alexandra. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3rd ed. Praha: S. Juhaňák – TRITON, 2022. ISBN 978-80-7684-056-0.

BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. 1st ed. Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6.

EICHLER, Jan, et al. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. 1.st ed. Praha: Oeconomia, 2019. ISBN 978-80-245-2296-8.

GARTH, Jowett, et al. *Propaganda and Persuasion*. 5th ed. London: SAGE Publications Ltd., 2012. ISBN 978-1-4129-7782-1.

GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ, et al. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 1st ed. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

KURFÜST, Jaroslav a Jan PAĎOUREK, et al. *ZA ZRCADLEM: HYBRIDNÍ VÁLKA JAKO STARONOVÝ FENOMÉN MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ*. 1st ed. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9.

MCINTYRE, Lee C. *Post-truth*. 1st ed. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2018. ISBN 978-026-2535-045.

TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: Proč věříme alternativním faktům*. 1.st ed. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN 978-80-271-2014-7.

Zákonná úprava

Zákon č. 361/2003 Sb. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Aktuální znění od 1. 1. 2024 (277/2019 Sb., 432/2022 Sb.); Elektronická sbírka zákonů a mezinárodních smluv.

Vyhláška č. 487/2004 Sb. Vyhláška o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru. Aktuální znění od 1. 1. 2013 (474/2012 Sb.); Elektronická sbírka zákonů a mezinárodních smluv.

Internetové zdroje

Bezpečnostní informační služba. Výroční zpráva 2022. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2022-vz-cj.pdf>

[citováno 2023-10-27]

Blažek, V. Paleoneurologie – studium evolučních procesů lidského mozku. Online. CMPSY.cz, 2006. Dostupné z: <https://cmpsy.cz/files/pd/2006/texty/pdf/blazek.pdf>

[citováno 2023-9-9].

Bohatý, D. Rozdělení populace podle inteligence. Online. 6.3.2017. In: iDNES.cz/BLOG. Dostupné na: <https://bohaty.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=590728>

[citováno 2024-02-03].

Cakl, O. Dezinformace, fake-news, bulvární zpráva. Online. 4.11.2019. In: TRANSPARENCY INTERNATIONAL Česká republika. Dostupné z:

<https://www.transparency.cz/dezinformace-fake-news-bulvarni-zprava/> [citováno 2024-01-16].

Cambridge University Press & Assessment. Meaning of fake news in English. Online. In: Cambridge Dictionary. Dostupné z:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fake-news> [citováno 2024-01-15].

Cambridge University Press & Assessment. Meaning of hybrid in English. Online. In: Cambridge Dictionary. Dostupné z:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hybrid> [citováno 2024-01-24].

CEDERBERG, A.; et al. How can Societies be Defended against Hybrid Threats?. Online. september 2015. In: Geneva Centre for Security Policy - GCSP. Dostupné z:

[https://s3.us-east-](https://s3.us-east-2.amazonaws.com/defenddemocracy/uploads/documents/GCSP_Strategic_Security_Analysis_-_How_can_Societies_be_Defended_against_Hybrid_Threats.pdf)

[2.amazonaws.com/defenddemocracy/uploads/documents/GCSP_Strategic_Security_Analysis_-_How_can_Societies_be_Defended_against_Hybrid_Threats.pdf](https://s3.us-east-2.amazonaws.com/defenddemocracy/uploads/documents/GCSP_Strategic_Security_Analysis_-_How_can_Societies_be_Defended_against_Hybrid_Threats.pdf)

[citováno 2024-01-24].

CEDMO. About CEDMO. Online. Dostupné z: <https://cedmohub.eu/> [citováno

2024-02-25].

Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. Co jsou hybridní hrozby. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx> [citováno 2024-02-15].

Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx> [citováno 2024-02-09].

Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. Definice dezinformací a propagandy. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2024-02-09].

Centrum proti hybridním hrozbám MVČR. Posílení evropského Kodexu zásad boje proti dezinformacím. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/posileni-evropskeho-kodexu-zasad-boje-proti-dezinformacim.aspx> [citováno 2024-2-24].

Centrum hybridních hrozeb MVČR. Evropský návrh regulace digitálních služeb. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/evropsky-navrh-regulace-digitalnich-sluzeb.aspx> [citováno 2024-02-24].

Černoch, V.; et al. Proč lidé věří konspiračním teoriím a jak tím ohrožují naši demokracii?. Online. 18.3.2022. In: Akademie věd České republiky. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/socialne-ekonomicke-vedy/Proc-lide-veri-konspiracnim-teoriiim-a-jak-tim-ohrozuji-nasi-demokracii/> [citováno 2024-01-17].

ČTK. Der Spiegel: Německo na síti X odhalilo ruskou dezinformační kampaň. Online. 26.1.2024. In: České noviny. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2471031> [citováno 2024-02-17].

Dohnalová, A. Lži o covidu, válce či vládě. Toto jsou nejvýraznější tváře české dezinformační scény. Online. 11.5.2023. In: Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ceska-dezinformacni-scena/r~bbccc184eb5111edb1f50cc47ab5f122/> [citováno 2024-02-15].

Drábková, K. Informační přetížení. Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy. Online. In: nkp.cz. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/publ/ktd/00000/33/000003317.htm> [citováno 2023-12-08].

EDMO. EDMO brings together experts and organisations from the digital media fields in the widest sense. Online. Dostupné z: <https://edmo.eu/about-us/edmoeu/our-vision-and-mission/> [citováno 2024-02-25].

EDMO. United Against Disinformation. Online. Dostupné z: <https://edmo.eu/about-us/edmoeu/> [citováno 2024-02-25].

European Commission. European Digital Media Observatory (EDMO). Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-digital-media-observatory> [citováno 2024-02-25].

European Commission. European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA). Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/erga> [citováno 2024-02-5].

European Commission. 2018 Code of Practice on Disinformation, 2022. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> [citováno 2024-02-17].

European Commission. Final report of the High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation. Online. 12.3.2021. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation> [citováno 2024-02-23].

European Commission. Revision of the Audiovisual Media Services Directive (AVMSD). Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/revision-avmsd> [citováno 2024-02-5].

European Commission. The Digital Services Act package. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package> [citováno 2024-02-24].

European Commission. The 2022 Code of Practice on Disinformation. Online. Dostupné z: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation> [citováno 2024-02-24].

European Regulators Group for Audiovisual Media Services. 20th ERGA Plenary: European media regulators look into the future, from the implementation of the

DSA to the introduction of the EMFA. Online. 21.12.2023. Dostupné z: <https://erga-online.eu/?p=1434> [citováno 2024-02-5].

European Regulators Group for Audiovisual Media Services. About ERGA. Online. Dostupné z: https://erga-online.eu/?page_id=7 [citováno 2024-02-5].

Evropská komise. Jak rozpoznat konspirační teorii? Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/identifying-conspiracy-theories_cs [citováno 2024-01-16].

Evropská komise. Rozšířený kodex zásad boje proti dezinformacím. Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_cs [citováno 2024-02-24].

Evropská rada. Akt o digitálních službách. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/digital-services-act/> [citováno 2024-2-24].

Evropské sdružení akademií věd ALLEA. Fakt, nebo fake? Jak čelit vědeckým dezinformacím. Diskusní dokument ALLEA. Online. květen 2021, no. 5. [citováno 2024-02-14], p. 17. DOI: 10.26356/fact-or-fake. Dostupné z: <https://allea.org/wp-content/uploads/2022/03/Fact-or-Fake-DP-Czech-final.pdf>.

Hoffman, F. On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs Hybrid Threats. Online. 28.7.2014. In: WAR ON THE ROCKS. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> [citováno 2024-01-23].

Hybrid CoE. Establishment. Online. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/establishment/> [citováno 2024-02-25].

Hybrid CoE. What is Hybrid CoE?. Online. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/who-what-and-how/> [citováno 2024-02-25].

Kašpárek, M. Proč jdeme ve stádu i za volem?. Online. 1.7.2010. In: psychologie.cz. Dostupné z: <https://psychologie.cz/proc-jdeme-ve-stadu-i-za-volem/> (accessed Dec 10, 2023).

Kowalewski, A. Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War. Online. 1.2.2017. In: Georgetown Security Studies Review. Dostupné z: <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/> [citováno 2023-12-06].

Ministerstvo obrany ČR. NATO – hlavní funkce. Online. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/nato---hlavni-funkce-2410/> [citováno 2024-03-05].

Ministerstvo vnitra ČR. Definice dezinformací a propagandy. Online. In: mvcr.cz. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2023-12-02].

Ministerstvo vnitra České republiky. Definice dezinformací a propagandy. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> [citováno 2024-01-17].

Ministerstvo vnitra České republiky. Evropská unie. Online. <https://www.mvcr.cz/clanek/evropska-unie.aspx> [citováno 2023-11-22].

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Dokumenty a zdroje – Severoatlantická smlouva. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/nato.brussels/cz/informace_o_nato/dokumenty_a_zdroje/index.html [citováno 2024-03-06].

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Útočná válka Ruska proti Ukrajině: EU přijala devátý balíček hospodářských a individuálních sankcí. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/x2022_12_20_utozna_valka_ruska_proti_ukrajine_eu.html [citováno 2024-2-18].

Monov, L.; et al. How to Counter Hybrid Threats?. Online. 2018. In: Procon Ltd. [citováno: 2024-01-23] <https://doi.org/10.11610/isij.3909>. Dostupné z: <https://procon.bg/article/how-counter-hybrid-threats>.

NATO. A political and military Alliance. North Atlantic Treaty Organization. Online. Dostupné z: <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> [citováno 2023-11-22].

NATO StratCom. EU And NATO Welcome Hybrid CoE. Online. 14.10.2017. <https://stratcomcoe.org/news/eu-and-nato-welcome-hybrid-coe/105> [citováno 2024-02-26].

Nečas, V. Nová média. Online. 31.7.2019. In: BRÁNA Časopis Církve bratrské. Dostupné z: <https://brana.cb.cz/?/clanek?id=213&nazev=nova-media> [citováno 2023-9-9].

Nikolov, O. Building Societal Resilience against Hybrid Threats. Online. 2018. In: Procon Ltd. [citováno: 2024-01-23] <https://doi.org/10.11610/isij.3908>. Dostupné z: <https://procon.bg/article/building-societal-resilience-against-hybrid-threats>.

North atlantic treaty organization. Countering hybrid threats. Online. 7.3.2024. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm [citováno 2024-03-07].

North atlantic treaty organization. Cyber defence. Online. 14.8.2023. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm [citováno 2024-03-07].

North atlantic treaty organization. NATO and Ukraine hold workshop on use of hybrid tactics in multilateral diplomacy. Online. 19.10.2021 Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_187559.htm?selectedLocale=en [citováno 2024-03-06].

North atlantic treaty organization. NATO International Military Staff Joint Intelligence and Security Division (JISD). Online. 3.3.2017. Dostupné z: <https://www.nato.int/cps/en/natolive/107942.htm> [citováno 2024-03-07].

North atlantic treaty organization. NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT. Online. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf [citováno 2024-03-06].

Novák, M. Trump jako hrdina boje proti satanistům a pedofilům. Co hlásá konspirace tajemného Q. Online. 11.1.2021. In: Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/co-hlasa-konspiracni-teorie-qanon/r~382caf6c51aa11eb9d470cc47ab5f122/> [citováno 2024-01-17].

Nutil, P. Emoce ruší racionalitu. Online. 4.6.2017. In: kzamysleni.cz. Dostupné z: <https://www.kzamysleni.cz/emoce-rusi-racionalitu/> [citováno 2023-11-15].

Onion, A.; et al. The Art of War. Online. 21.8.2018. In: HISTORY.com. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/ancient-china/the-art-of-war> [citováno 2023-9-9].

Oukropec, J. Bránit ČR před fake news? Začneme s definicí. Online. 3.2.2021. In: European Journalism Observatory. Dostupné z: <https://cz.ejo-online.eu/6549/etika-a-kvalita-zurnalistiky/branit-cr-pred-fake-news-zacneme-s-definici> [citováno 2024-01-16].

Pika, T. Nezájem o společenské dění a o politiku. Výzkum odhalil v české společnosti šest procent apatických. Online. 27.7.2023. In: iROZHLAS.cz. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spolecnost-neduvery-vyzkum-apaticti-syri-politika_2307270626_pik [citováno 2024-02-15].

Rada Evropské unie. Manipulace s informacemi v rámci válečné agrese Ruska proti Ukrajině: EU zařadila na seznam sedm osob a pět subjektů. Online. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/07/28/information-manipulation-in-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-lists-seven-individuals-and-five-entities/> [citováno 2024-2-18].

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Evropská skupina regulačních orgánů pro audiovizuální mediální služby (ERGA). Online. Dostupné z: <https://rrtv.gov.cz/cz/static/o-rade/mezinarodni-aktivity-rady/erga.htm> [citováno 2024-02-5].

Rechtík, M. Fact-checking 101 aneb jak si ověřovat informace. Online. 27.12.2019. In: Zvolši.info. Dostupné z: <https://zvolsi.info/2019/12/27/fact-checking-101-aneb-jak-si-overovat-informace/> [citováno 2024-02-18].

ResearchWriter.cz Postfaktická éra: hoax a fake news. Online. 12.2.2022. Dostupné z: <https://www.researchwriter.cz/2022/02/12/postfakticka-era-hoax-a-fake-news/> [citováno 2023-12-15].

Sanjay, G. Odpočívajte a objevujte. Jak zlepšit výkon mozku v jakémkoli věku?. Online. In: LIDOVKY.cz, 17.6.2022. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/orientace/veda/bystry-mozek-funkce-pamet-odpocinek-vykon-zlepseni-fungovani-mozku.A220614_101545_In_veda_ape [citováno 2023-9-9].

Schmiedová, K. Russia Today dál šíří do Evropy prokremelskou propagandu. Našla klíčky, jak na to, zjistili analytici. Online. 22.8.2022. In: iROZHLAS.cz. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/russia-today-ru-web-dezinformace-prokremelska-propaganda_2208222207_ako [citováno 2024-2-18].

Sekal, M. Co je to hoax? A proč se posílá?. Online. 28.8 2020. In: avast.com. <https://www.avast.com/cz/besafeonline/blog/co-je-to-hoax-a-proc-se-posila/> [citováno 2023-12-15].

Sólymos, K. Deepfake video, ktoré zasiahlo do predvolebnej kampane, šírili Harabin aj Marček. Bolo súčasťou väčšieho plánu?. Online. 2.11.2023. In: Investigatívne centrum Jána Kuciaka. Dostupné z: <https://icjk.sk/280/Deepfake-video-ktore-zasiahlo-do-predvolebnej-kampane-sirili-Harabin-aj-Marcek-Bolo-sucastou-vacsieho-planu> [citováno 2024-02-15].

Strategic Communications. About the European External Action Service. Online. 18.8.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en [citováno 2024-02-17].

Strategic Communications. Creation of the European External Action Service. Online. 19.8.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en [citováno 2024-02-17].

Strategic Communications. High Representative / Vice President. Online. 24.8.2021. In: European Union External Action. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/high-representative-vice-president_en [citováno 2024-02-23].

Strategic Communications. Questions and Answers about the East StratCom Task Force. Online. 27.10. 2021. In: European Union External Action. Dostupné z:

https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en [citováno 2024-02-23].

Yanakiev, Y.; et al. Conceptualizing the Role of Societal Resilience in Countering Hybrid Warfare. Online. 2018. In: Connections-qj.org. [citováno: 2024-01-23] <https://doi.org/10.11610/isij.3907>. Dostupné z: <https://connections-qj.org/article/conceptualizing-role-societal-resilience-countering-hybrid-warfare>.

Zavadilová, Z. Trendy v hlubinách deepfake videí. Online. 17.2.2020. In: Zvol.si.info. <https://zvol.si.info/2020/02/17/deepfake/> [citováno 2023-02-15].

Seznam grafů

Graf 1 Hypotéza č.1 a Hypotéza č.2 (zdroj: autor)

Graf 2 Hypotéza č. 3 – srovnání (zdroj: autor)

Seznam příloh

- 1) Formulace dotazníku (včetně výzkumných otázek)

Přílohy

ANONYMNÍ DOTAZNÍK - 19. OTÁZEK

Pohlaví: muž – žena*

Vzdělání: SŠ – VŠ*

Zaměstnání: bezpečnostní sbory – jiné

* hodící se zakroužkujte

Otázka č. 1

Dokážete přibližně popsat význam slova *dezinformace*?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 2

Setkali jste se někdy s dezinformacemi na sociálních sítích, v médiích nebo v emailových zprávách?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 3

Znáte ve svém okolí osoby, které věří dezinformacím (ruské propagandě, konspiračním teoriím, fake news apod.)?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 4

Uvěřili jste někdy informaci, která byla později veřejně označena za dezinformaci?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Otázka č. 5

* více možností

Jak vnímáte dezinformace? Doplňte. „Myslím si, že dezinformace jsou především...“

- a) společensko – politické téma, které je přeceňováno.“
- b) společensko – politické téma, které je podceňováno.“
- c) žurnalisticky líbivý námět (trend), kterým je zahlcen veřejný prostor.“
- d) žurnalisty nedostatečně popisovaný a zdůrazňovaný fenomén.“
- e) ohrožení demokracie, bezpečnosti státu i jednotlivců“
- f) záležitost, která nemůže významně ohrozit demokracii ani bezpečnost jednotlivců.“ - 0,5 b

- g) záležitost, která nemůže vůbec ohrozit demokracii ani bezpečnost jednotlivců.“

Otázka č. 6

Jste spokojeni se členstvím ČR v Evropské unii?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 7

Jste spokojeni se členstvím ČR v Severoatlantické alianci?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 8

Cítíte se bezpečněji díky našemu členství v EU?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Toto téma nesleduji

Otázka č. 9

Cítíte se bezpečněji díky našemu členství v NATO?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Toto téma nesleduji

Otázka č. 10

Jsou podle Vás ze strany EU učiněna dostatečná opatření pro odolnost členských států a jejich obyvatel proti dezinformacím?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Toto téma nesleduji

Otázka č. 11

Jsou podle Vás ze strany NATO učiněna dostatečná opatření pro odolnost členských států a jejich obyvatel proti dezinformacím?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Toto téma nesleduji

Otázka č. 12

Setkal/a jste se někdy s informačně vzdělávacím materiálem EU nebo NATO obsahujícím osvětu v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 13

Setkal/a jste se někdy s informačně vzdělávacím materiálem vydaným veřejnoprávní organizací ČR obsahujícím v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 14

Setkal/a jste se někdy s informačně vzdělávacím materiálem vydaným organizací neziskového sektoru obsahujícím osvětu v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 15

Je podle Vás dostačující vzdělávání dětí na základních a středních školách v oblasti mediální gramotnosti a dezinformací?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Otázka č. 16

Máte za to, že je vláda ČR dostatečně aktivní v prevenci a vzdělávání veřejnosti proti působení dezinformací?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Toto téma nesleduji

Otázka č. 17

Měla by podle Vás EU více vyvíjet aktivity k regulaci šíření dezinformací na sociálních sítích (např. omezení personalizovaných návrhů, možnost seřazení obsahu dle data namísto relevance/algoritmu apod.)?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Otázka č. 18

Souhlasíte s výrokem? „Větší hrozbou je neomezené šíření dezinformací, oproti riziku omezení práv na svobodu médií (vzniku cenzury).“

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 19

Dle obecně uznávané definice jsou za dezinformace považovány úmyslně lživé nebo zavádějící informace, jejímž účelem je ovlivnění a manipulace příjemce. Stejným způsobem mohou ovlivňovat a manipulovat i tzv. hoaxy (poplašné zprávy) a missinformace (drby a fámy). Dále jsou dezinformace „základní stavební jednotkou“ propagandy, fake news a konspiračních teorií. V hybridním válčení jsou uplatněny jako součást používaných nevojenských metod.

V případě, že jste u první otázky odpověděli ano, přiblížil se Váš popis významu slova dezinformace výše uvedenému vysvětlením?

- a) Ano, zcela
- b) Ne
- c) Zčásti

Děkuji za upřímné odpovědi a za Váš čas.